

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาการใช้สื่อโทรทัศน์เพื่อการศึกษา ในการเรียนการสอนของครูใน โรงเรียนเครือข่ายบ้านแปะบุญ อำเภอบาเจาะ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานราธิวาส เขต 1 ตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. ความหมายของการสื่อสารมวลชนกับสื่อมวลชน
2. องค์ประกอบของการสื่อสารมวลชน
3. รูปแบบของการสื่อสารมวลชน
4. หน้าที่ของการสื่อสารมวลชน
5. อิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์
6. คุณสมบัติของสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์
7. ความสำคัญของสื่อมวลชนที่มีต่อการศึกษา
8. โทรทัศน์การศึกษา
9. การใช้สื่อการสอนประจำห้อง
10. การศึกษาทางไกล
11. เอกสารเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์

1. ความหมายของการสื่อสารมวลชนกับสื่อมวลชน

ความหมายของคำว่า การสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชน เป็นกระบวนการส่งข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิด ไปยังคนจำนวนมาก ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Mass Communication (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 150)

การสื่อสารมวลชน (Mass Communication) หมายถึง กระบวนการสื่อสารประเภทหนึ่ง เป็นการสื่อสารไปยังคนจำนวนมากในเวลาเดียวกันหรือในเวลาใกล้เคียงกัน โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็น

สื่อ การใช้คำว่า “การสื่อสารมวลชน” จึงมีความหมายครอบคลุมถึงองค์ประกอบทุกองค์ประกอบของกระบวนการ ซึ่งได้แก่ ผู้ส่งสาร สื่อและผู้รับสาร

มวลชน (Mass) หมายถึง ผู้รับสารของสื่อสารมวลชน มีลักษณะที่เราไม่สามารถกำหนดได้ อาจเป็นเพียงคนเดียว กลุ่มคน ผู้รับสารของการสื่อสารมวลชนจะมีความหลากหลาย กำหนดไม่ได้แน่ชัดว่าจะมีจำนวนเท่าใด เป็นใคร อยู่ที่ไหนหรือกำลังทำอะไรอยู่ ความแตกต่างอย่างมากมายของผู้รับสารนี้เอง ทำให้เป็นการยากที่จะกำหนดเนื้อหาข่าวสารให้เหมาะสมกับทุกคน ดังนั้น การส่งสารจึงต้องอาศัยความหลากหลายของสาร เพื่อให้ผู้รับสารเลือกรับสารตามความเหมาะสม (อภิชาติ พุกสวัสดิ์, 2550 : 5)

Mass หมายถึง มวลชน หรือประชาชนผู้รับสารทั่วไป ซึ่งมีจำนวนมาก ส่วนคำว่า Communication หมายถึง การสื่อสารหรือการสื่อความหมาย ดังนั้นความหมายโดยทั่วไปของการสื่อสารมวลชน จึงหมายถึงการสื่อสารหรือการสื่อความหมายระหว่างกลุ่มบุคคล หรือองค์กรหนึ่งกับ ประชาชนทั่วไป เป็นกระบวนการสื่อสารที่มีความซับซ้อน เนื่องจากมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายอย่าง มีปริมาณของข่าวสารมาก จำเป็นต้องใช้เครื่องมือ บุคลากร หรือสื่อ (Media) ที่มีประสิทธิภาพสูงเพียงพอ ที่จะนำข่าวสารไปถึงผู้รับจำนวนมาก สื่อที่ใช้เป็นตัวกลางในการส่งข่าวสารของการสื่อสารมวลชน จึงเรียกว่า สื่อมวลชน (Mass Media)

การที่ข่าวสารจะส่งจากแหล่งส่งไปยังผู้รับได้นั้นสามารถกระทำได้ด้วยกระบวนการของ “การสื่อสาร” เมื่อนำกระบวนการนี้มาใช้กับสื่อมวลชนจึงเรียกว่า “การสื่อสารมวลชน” (Mass Communication) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชนหรือผู้รับจำนวนมาก โดยที่ผู้ส่งอาจจะเป็นคนคนเดียวหรือเป็นกลุ่มคนที่รวมกันเป็นองค์กรหรือสถาบันก็ได้ ในขณะที่สื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ได้มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นการสื่อสารสองทางแล้ว โดยการให้ผู้ชมหรือผู้ฟังโทรศัพท์เข้าไปถามปัญหาหรือพูดคุยแสดงความคิดเห็นกับผู้จัดทำรายการได้ในลักษณะของการสื่อสารสองทางที่มีการโต้ตอบกันทันที จึงนับได้ว่าการสื่อสารมวลชนในปัจจุบันจะเป็นได้ทั้งการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทางควบคู่กันไป (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 150)

พจนานุกรมการสื่อสารมวลชน ให้ความหมายของการสื่อสารมวลชนไว้ โดยสรุปว่า สื่อสารมวลชน เป็นแบบหนึ่งของการสื่อสาร สามารถกระจายเรื่องราวความรู้ เปิดเผยไปสู่คนส่วนใหญ่นัก ซึ่งมีลักษณะไม่เหมือนกัน และไปถึงผู้รับพร้อมกัน มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวโน้ม

ทางวัฒนธรรมของมวลชน คำว่า " การสื่อสารมวลชน" และคำว่า " สื่อมวลชน" มีความหมายที่แตกต่างกัน คือ การสื่อสารมวลชน เป็นกระบวนการหรือวิธีของการสื่อสาร ที่รวมองค์ประกอบของการสื่อสารทั้งหมด ส่วนสื่อมวลชนนั้น หมายถึง สื่อหรือช่องทาง ที่ใช้ในการสื่อสารมวลชน อันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วารสาร นิตยสาร ฯลฯ ซึ่งเป็นเพียงองค์ประกอบหนึ่งของการสื่อสาร (ปรมะ สตะเวทิน, 2538 : 126 -127) การใช้คำสองคำนี้บางครั้งคนทั่วไปใช้ในความหมายอย่างเดียวกัน โดยถือว่า สื่อสารมวลชน นั้น มิใช่เพียงสื่อหรือช่องทางในการสื่อสารเพียงอย่างเดียว แต่หมายถึงระบบของสื่อทั้งหมด เช่น บุคลากร อันได้แก่ นักจัดรายการ ผู้สื่อข่าว นักหนังสือพิมพ์ รวมไปถึง ช่องทางของการสื่อสาร ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ฯลฯ ด้วย คณะกรรมการราชบัณฑิตยสถาน ได้อนุมัติให้ใช้คำสองคำนี้แทนกันได้

ความหมายของคำว่า สื่อมวลชน

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อประเภทต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร โปสเตอร์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ ที่นำข่าวสารความรู้ไปสู่มหาชน (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 149)

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อมวลชนหรือช่องทางในการนำสารไปยังมวลชน สื่อมวลชนอาจหมายถึง บุคคล กลุ่มบุคคล นักหนังสือพิมพ์ วิทยุ นักจัดรายการวิทยุกระจายเสียง พิธีกรรายการโทรทัศน์ ฯลฯ หรืออาจหมายถึง ช่องทางในการนำสาร ได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต ฯลฯ เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดไปสู่มวลชนเพื่อให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบกลับมาในลักษณะต่าง ๆ (อภิจักร พุกสวัสดิ์, 2550 : 5)

คำว่า "สื่อสารมวลชน" นั้นได้มีผู้ให้ความหมายไว้ เช่น สื่อมวลชน หมายถึง หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ เป็นสื่อกลางในการนำข่าวสารไปยังมวลชน (บุญเลิศ สุภคิลก, 2520 : 84)

นภาพรณี อัจฉริยะกุล (2525 : 64) ได้ให้นิยามไว้ว่า หมายถึง สื่อที่นำเรื่องราวข่าวสารความรู้ไปสู่มวลชน เพื่อก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน ความเข้าใจอันดีต่อกัน ให้ความบันเทิงภายใต้กรอบข้อบังคับตามระเบียบและกฎหมาย

สนั่น ปัทมะทิน (2529 : 80) ได้ให้นิยาม สื่อมวลชน หมายถึง สิ่งที่บรรจุมสาร สารนิเทศ หรือ ข้อสนเทศ จากผู้ส่งสารผ่านสื่อกลางไปยังผู้รับสารจำนวนมาก ในเวลาเดียวกันหรือต่างเว็บบันใช้ สำหรับการสื่อสารระหว่างบุคคลในสังคมเดียวกันหรือต่างสังคมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอ ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง การประชาสัมพันธ์ การโฆษณา การเตือนภัยธรรมชาติล่วงหน้าและ อื่นๆ (อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกุล คุปวัฒน์, 2523 : 110) ได้กล่าวถึงความหมายของศัพท์คำว่า “สื่อมวลชน” (Mass Media) และ “การสื่อสารมวลชน” (Mass Communication) ว่าทั้งสองคำได้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมการบัญญัติศัพท์ทางการพิมพ์ของราชบัณฑิตยสถานและอนุโลมให้คำ สองคำนี้ใช้แทนกันได้ (กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์, 2507 : 103 อ้างถึงในอัครเดช ศรีประภา, 2544 : 7) เครื่องมือสื่อมวลชนทุกชนิดมีความสำคัญรองลงจาก “เนื้อหา” ของการสื่อสารนั้น อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงแล้ว การใช้คำว่า “การสื่อสารมวลชน” มีความหมายถึงกระบวนการ (process) การสื่อสารประเภทหนึ่ง เป็นกระบวนการสื่อสารของมวลชน การใช้คำว่า “การสื่อสารมวลชน” จึงมีความหมายครอบคลุมถึงองค์ประกอบของกระบวนการด้วย ได้แก่ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และผู้รับสาร ส่วนคำว่า “สื่อมวลชน” นั้นมีความหมายเฉพาะองค์ประกอบเพียงองค์ประกอบของกระบวนการคือ “สื่อ” ดังนั้น ถึงแม้ว่าจะมีการอนุโลมคำสองคำนี้ได้ใช้แทนกันได้ แต่ความหมายก็แตกต่างกัน (ปรมะ สตะเวทิน, 2538 : 95)

การสื่อสารมวลชนต้องพิจารณาจากลักษณะเฉพาะขององค์การต่างๆดังนี้

1. คุณลักษณะขององค์ประกอบในการสื่อสาร ผู้ส่งสาร (Source) ในกระบวนการสื่อสารมวลชน ได้แก่ หน่วยงานหรือองค์กรทางด้านการสื่อสารมวลชน ผู้ส่งข่าวจะเป็นผู้ที่สังกัดอยู่กับองค์กร ผู้รับสารจะให้การยอมรับและมีความน่าเชื่อถือในการส่งข่าวสารมากกว่าบุคคลธรรมดา เช่น นักข่าวของโรงพิมพ์ กองบรรณาธิการ ผู้เขียนประจำคอลัมน์หนังสือพิมพ์หรือของสถานีโทรทัศน์ เป็นต้น ผู้ส่งสารในสื่อมวลชนจึงมักจะปรากฏออกมาในฐานะที่เป็นแหล่งข่าวสารที่สอง (Secondary Source) สาร (Message) จะปรากฏออกมาเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือเป็นข่าว (News) และข่าวสาร (Information) ข่าวสารมีความหลากหลาย (Variety) และมีลักษณะต่างๆ ไปเป็นสาธารณะ (Public) มีความรวดเร็ว (Rapid) และไม่ยั่งยืน (Transient)

2. ลักษณะสาธารณะ (Public) หมายถึง การสื่อสารที่มุ่งส่งไปยังสาธารณะ ไม่เป็นการสื่อสารแบบส่วนตัว สารที่ส่งออกไปได้มุ่งเฉพาะเจาะจงไปยังใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ ดังนั้น

เนื้อหาของสารที่เผยแพร่ออกไปจึงกว้างขวางเพื่อให้ประชาชนทั่วไปได้รับรู้ ทำให้ผู้รับสารทั้งหลายสามารถที่จะรับทราบข่าวสารเดียวกันในเวลาเดียวกัน หรือในเวลาใกล้เคียงกัน

3. ลักษณะความรวดเร็ว (Rapid) การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารที่รวดเร็ว เพราะเรื่องราวข่าวสารที่เผยแพร่ออกไปนั้นต้องการที่จะส่งไปถึงผู้รับสารจำนวนมากในลักษณะที่ผู้รับสารแต่ละคนได้รับสารภายในระยะเวลาอันสั้น

4. ลักษณะความไม่ยั่งยืน (Transient) การสื่อสารมวลชนเป็นการสื่อสารที่ไม่ยั่งยืน เพราะมีเจตนาที่จะให้ผู้รับใช้เรื่องราวข่าวสารนั้นทันที สารที่ส่งออกไปจะมีลักษณะที่ถูกใช้ให้หมดไป และบางส่วนเป็นการตอบสนองเจตนาของการใช้สื่อที่เป็นการบริโภคแบบทันทีทันใด (Consummatory Purpose) ดังนั้น ข่าวที่ปรากฏจะมีอายุสั้น ๆ และจะมีข่าวใหม่ ๆ ออกมาทุก ๆ วัน

5. สื่อ (Media) สื่อที่ใช้ในกระบวนการสื่อสารมวลชนเรียกว่า “สื่อมวลชน” (Mass Media) ซึ่งหมายถึงสื่อที่สามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วภายในเวลาใกล้เคียงกันหรือในเวลาเดียวกัน โดยทั่วไปเราอาจแบ่งสื่อมวลชนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

สื่อสิ่งพิมพ์ (Printed Media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ส่งข่าวสารต่าง ๆ โดยสื่อที่ใช้การพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และหนังสือ ฯลฯ เป็นต้น

สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) ได้แก่ สื่อมวลชนที่ใช้อุปกรณ์ไฟฟ้า หรืออิเล็กทรอนิกส์ในการส่งและรับข่าวสาร เช่น วิทยุ โทรทัศน์และภาพยนตร์ ฯลฯ เป็นต้น

6. ผู้รับสาร (Receiver) ผู้รับสารในกระบวนการสื่อสารมวลชนนั้นจะเป็นผู้รับสารมวลชน (Mass Audience) ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านคุณลักษณะทางประชากรศาสตร์ (Heterogeneous) อันได้แก่ อายุ เพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และถิ่นที่อยู่อาศัย ฯลฯ เป็นต้น และนอกจากนี้ผู้ส่งยังไม่ทราบหรือไม่สามารถระบุได้ว่าผู้รับสารของตนเป็นใคร ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าผู้รับสารไม่เป็นที่รู้จักของผู้ส่งสาร (Anonymous)

สื่อมวลชน หมายถึง สื่อหรือตัวกลางในการนำข่าวสาร ความรู้ ความรู้สึกนึกคิด และความบันเทิงไปสู่มวลชน ทั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกันโดยไม่เฉพาะเจาะจงตัวบุคคล และใช้สื่ออุปกรณ์เครื่องมือสื่อมวลชนทั้งหลายอันได้แก่ หนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ หนังสือและนิตยสารต่างๆ ภายใต้กรอบระเบียบข้อบังคับและกฎหมาย และกระบวนการสื่อสารกับมวลชน (กิติมา สุรสนธิ, 2542 : 69 -70)

2. องค์ประกอบการสื่อสารมวลชน

การสื่อสารมวลชนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ผู้ส่งสาร (Sender)
2. ข่าวสารหรือเรื่องราว (Message)
3. ช่องทางส่ง-รับข่าวสาร (Channel) หรือสื่อ (Media)
4. ผู้รับสาร (Receiver)

สื่อที่ใช้ในการสื่อสารมวลชน คือ สื่อมวลชนซึ่งเป็นตัวกลางในการนำสารไปสู่มวลชน โดยมีนักสื่อสารมวลชนเป็นผู้ทำหน้าที่ใช้สื่อมวลชนนำข่าวสาร ข้อคิดเห็น หรือชักจูงใจให้สาธารณะรู้และการศึกษา ความบันเทิง การบริการธุรกิจการค้าและการโฆษณาแก่มวลชนอย่างกว้างขวาง

สื่อสารมวลชน คือ การสื่อสารที่มุ่งไปสู่ผู้รับสารเป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความแตกต่างกันและไม่เป็นที่รู้จักของผู้ส่งสาร สารจะถูกส่งไปยังผู้รับสารได้อย่างรวดเร็วในเวลาเดียวกัน

3. รูปแบบของสื่อสารมวลชน

อัครเดช ศรีประภา (2544 : 8) ได้แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สิ่งพิมพ์ ได้แก่ สิ่งที่เป็นกระดาษเข้ารูปเล่มอยู่ในรูปของหนังสือพิมพ์รายวัน วารสาร นิตยสาร จดหมายข่าว ฯลฯ
2. เครื่องอิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เครื่องขยายเสียง เครื่องเล่นจานเสียง เครื่องช่วยสอน ฯลฯ
3. เครื่องฉาย ได้แก่ สไลด์ फिल्मสตริป และภาพยนตร์ ฯลฯ

กิดานันท์ มลิทอง (2540 : 152) ได้จำแนกสื่อมวลชนออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆคือ

1. สิ่งพิมพ์ (Printed Media) ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ตำราเรียน พจนานุกรม ไมโครฟิล์ม ฯลฯ

2. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic) หรือสื่อระบบไฟฟ้า ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ในการถ่ายทอดข้อมูลจากแหล่งส่งหรือที่บันทึกไว้ในวัสดุบันทึกภาพและเสียงเพื่อส่งไปยังผู้รับ

สนั่น ปัทมะทิน (2529 : 65) แบ่งสื่อมวลชนออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. หนังสือพิมพ์และสิ่งพิมพ์ (Press and Printed Media)
2. วิทยุกระจายเสียงหรือเรียกสั้นๆ ว่า วิทยุ (Radio)
3. วิทยุโทรทัศน์ หรือเรียกสั้นๆ ว่า โทรทัศน์ (Television)
4. ภาพยนตร์ และแถบภาพหรือวิดีโอเทป (Film Video)

4. หน้าที่ของสื่อมวลชน

Lasswell (1948 : 273-A อ้างถึงในอัครเดช ศรีประภา, 2544 : 9) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนไว้ว่า มีหน้าที่หลักอยู่ 3 ประการ คือ

1. หน้าที่ด้านข่าวสาร
2. หน้าที่ด้านความคิดเห็นหรือชักจูง
3. หน้าที่ด้านสาระความรู้หรือการศึกษา

ปรมะ สตะเวทิน (2538 : 98) กล่าวว่า หน้าที่หลักดังกล่าวล้วนเป็นหน้าที่ที่สถาบันสื่อมวลชนทั้งหลายได้นำไปใช้ในสังคม ไม่ว่าสื่อมวลชนแต่ละประเภทจะมีคุณสมบัติในการเสนอข่าวสารข้อมูลต่างๆ แตกต่างกันไปก็ตาม

โดยทั่วไปแล้ว สื่อมวลชนจะมีหน้าที่สำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. ให้ข่าวสารและรายงานความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นให้สมาชิกในสังคมได้ทราบ
2. เป็นแหล่งกลางในการเสนอความคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้ประชาชนมีมติร่วมกัน
3. ให้สารบันเทิงแก่ประชาชน
4. ให้ความรู้ทางการศึกษาและบำรุงศิลปวัฒนธรรมของชาติ
5. ให้บริการด้านธุรกิจการค้า

หน้าที่สำคัญทั้ง 5 ประการดังกล่าวแล้วเป็นหน้าที่โดยทั่วไปของสื่อมวลชน แต่สื่อมวลชนจะมีบทบาทและหน้าที่นอกเหนือจากนั้นในประเทศที่กำลังพัฒนา ดังนี้

1. การเสนอข่าว หน้าที่นี้รวมถึงการทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวมากขึ้น การยกระดับความต้องการของประชาชนเพื่อเป้าหมายของการพัฒนา และการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศ

2. การมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจของสังคม ซึ่งสื่อมวลชนจะมีบทบาทในทางอ้อม โดยการให้ข่าวสารข้อมูลต่างๆ แก่ประชาชน เพื่อที่จะได้นำข้อมูลนั้นไปพูดคุยหรือตัดสินใจกันอีกครั้งหนึ่ง

3. การสอน สื่อมวลชนสามารถช่วยในการศึกษาและฝึกอบรมทุกประเภท สามารถช่วยในการสนับสนุนระบบการศึกษาในประเทศที่กำลังพัฒนา และสามารถสอนแทนครูในสถานที่ที่ขาดแคลนครู ซึ่งในเรื่องนี้วิฑูและโททส์สันนับว่าเป็นสื่อมวลชนที่มีอิทธิพลและมีบทบาทอย่างมากต่อการให้การศึกษาและการสอนแก่ประชาชน (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 152)

กล่าวโดยสรุป สื่อมวลชนทุกประเภทมีหน้าที่หลักสำคัญ 4 ประการ คือ มีหน้าที่ให้ข่าวสารข้อเท็จจริง เสนอความเห็นหรือการชักจูงให้สาระความรู้หรือการศึกษาให้ความบันเทิงแก่ประชาชน และให้การบริการทางธุรกิจและโฆษณาต่อมวลชน

5. อิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์

สื่อมวลชนสามารถกระจายข่าวสาร ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นต่างๆ หรืออื่นๆ ตามหน้าที่ของสื่อมวลชนได้อย่างกว้างขวางไปสู่ประชาชน โดยลักษณะเช่นนี้ จึงทำให้สื่อมวลชนมีอิทธิพลชักจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านทัศนคติ ความเชื่อ พฤติกรรมและแบบแผนแห่งการดำรงชีวิตของสังคม ดังนั้นในลักษณะหน้าที่ของสื่อมวลชนดังกล่าวนี้ ย่อมมีอิทธิพลที่จะให้ชุมชนและโทษต่อประชาชนได้เป็นอย่างมาก (อักรเดช ศรีประภา, 2544 : 9 -10)

5.1 อิทธิพลของสื่อมวลชนด้านการให้โทษต่อสังคม

สุโขทัย เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2527 : 60 อ้างถึงในอักษรเชช ศรีประภา, 2544 : 10) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนที่เป็นข้อเสียต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนไว้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเลียนแบบพฤติกรรมที่ปรากฏในสื่อมวลชนของเด็กหรือเยาวชนโดยมีเยาวชนบางส่วนเลียนแบบพฤติกรรมที่ปรากฏในสื่อมวลชน เนื่องจากเยาวชนจะประทับใจหลงใหล คลั่งใคล้ในพฤติกรรมต่างๆ ของดาราโทรทัศน์ ดาราภาพยนตร์ จึงพยายามลอกเลียนแบบพฤติกรรมตัวแสดงในภาพยนตร์การ์ตูนหรือภาพยนตร์กำลังภายใน โดยรู้ไม่ถึงการณ์จนได้รับบาดเจ็บขาหัก แขนหัก เป็นต้น

2. อิทธิพลสื่อมวลชนที่ส่งผลเสียหายต่อเศรษฐกิจและสังคม ในปัจจุบันสื่อมวลชนเป็นสื่อที่มีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อภาวะทางเศรษฐกิจและหน้าที่ต่างๆ ของสถาบันมีพฤติกรรมสังคมด้วย เช่น เด็กหรือเยาวชน อาจไม่เชื่อฟังและไม่เคารพต่อผู้ใหญ่ หรือบางคนอาจมีพฤติกรรมเลียนแบบจากสิ่งที่ปรากฏที่สื่อมวลชนได้ทุกเมื่อ โดยไม่รู้ลึกตัวก็อาจเป็นได้ นอกจากนั้นยังมีอิทธิพลทำลายศิลปวัฒนธรรมของสังคมได้อีกด้วย

5.2 อิทธิพลของสื่อมวลชนด้านการให้ข้อมูลประโยชน์ต่อสังคม
สื่อมวลชนสามารถให้ประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง หากสื่อมวลชนทุกประเภทคำนึงถึงจรรยาบรรณของตน และเสนอเนื้อหาสาระที่ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวมตามหน้าที่ของสื่อมวลชนโดยสมบูรณ์ เพราะสื่อมวลชนทุกประเภทเมื่อประมวลเข้าด้วยกันก็เปรียบเสมือนแม่พิมพ์หล่อของวัฒนธรรมมวลชน และนับวันแต่จะขยายออกไปในทุกสังคม (รัตน์ พุ่มไพศาล, 2522 : 68)

5.3 อิทธิพลของสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์

ปริญญา ปราชญาพุทธ (2528 : 87) ได้กล่าวถึงอิทธิพลของวิทยุโทรทัศน์โดยทั่วไปไว้ว่า ขณะที่ออกอากาศวิทยุโทรทัศน์ได้รับความนิยมมากกว่าสื่ออื่น สามารถเข้าถึงบ้านผู้ปกครองทุกคนจะมีโอกาสได้ชมวิทยุโทรทัศน์ร่วมกับเด็กมากกว่าภาพยนตร์ตามโรงภาพยนตร์ฉะนั้นจึงมีโอกาสได้อธิบายและชี้แจงแก่เด็กได้มากกว่าภาพยนตร์

รัตน์ พุ่มไพศาล (2522 : 69) กล่าวว่า ในบรรดาสื่อมวลชนทั้งหลาย วิทยุโทรทัศน์จัดว่าเป็นสื่อมวลชนที่ได้รับความนิยมมากกว่าสื่ออื่นๆ ในปัจจุบัน เพราะเป็นสื่อที่นำเอาทั้งภาพยนตร์

วิทยุกระจายเสียง และหนังสือพิมพ์มารวมกันอยู่ในตัว จึงสามารถเข้าถึงมวลชนได้มาก ซึ่งความเห็นดังกล่าวนี้สอดคล้องกับความเห็นของ Berlyne (1965 : 170-A อ้างถึงในอักษรเดช ศรีประภา, 2544 : 11) ที่กล่าวถึงการใช้สื่อทางด้านการสื่อความหมายไว้ว่า วิทยุโทรทัศน์นับเป็นสื่อที่มีอิทธิพลต่อผู้ชมอย่างยิ่ง และเป็นสื่อที่ทันสมัยมีผู้ชมมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีคุณสมบัติที่สมบูรณ์โดยรวมเอาสื่อมวลชนแทบทุกประเภทมารวมไว้อยู่ในตัว

6. คุณสมบัติของสื่อมวลชนประเภทวิทยุโทรทัศน์

วิทยุโทรทัศน์คุณสมบัติที่ดีเด่นอยู่ 3 ประการ คือ

1. สามารถสื่อสารไปยังผู้ชมกลุ่มใหญ่ที่กระจายกันโดยไม่จำกัดจำนวนในเวลาเดียวกัน และไปได้ในระยะไกล
2. สามารถให้ประสบการณ์แก่ผู้ชมได้มาก ทำให้ผู้ชมมีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง ได้รับความรู้ทั้งในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
3. วิทยุโทรทัศน์มีคุณสมบัติของโสตทัศนศึกษาอย่างครบถ้วน คือ ให้ข่าวสารแก่ผู้ชมทางประสาทสัมผัสทางตาและหู สามารถสร้างประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมได้ดี (Howell, 1970 : 161-A อ้างถึงในอักษรเดช ศรีประภา, 2544 : 11)

นิพนธ์ สุขปริดี (2520 : 123) ได้กล่าวถึงข้อดีของวิทยุโทรทัศน์ไว้ด้วยว่า สามารถดึงดูดความสนใจมวลชนได้มากกว่า เพราะทำหน้าที่เป็นได้ทั้งหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและภาพยนตร์ ผู้ชมสามารถเก็บข่าวสารได้มากกว่าการฟังวิทยุกระจายเสียงหรืออ่านจากหนังสือพิมพ์อย่างเดียว เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินเสียงในเวลาเดียวกัน ถ่ายทอดข่าวสารได้รวดเร็วเป็นที่น่าเชื่อถือ และสามารถเสนอรายการบางอย่างที่วิทยุกระจายเสียง หรือหนังสือพิมพ์ได้ไม่ดีเท่า เช่น การเสนอรายการสารคดีหรือการสาธิตทางวิชาการต่างๆ เป็นต้น

ปัจจุบันวิทยุโทรทัศน์นับว่าได้รับความนิยมจากประชาชนมากกว่าสื่ออื่นๆ และนับว่าจะมีอิทธิพลต่อมวลชนขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพราะวิทยุโทรทัศน์มีคุณสมบัติ คือ เห็นหนังสือสามารถนำรายการสดที่เตรียมไว้เป็นอย่างดีออกอากาศไปสู่ผู้ชมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดสด

รายการใหญ่ๆ ที่น่าสนใจผ่านดาวเทียมได้ทั่วโลก อาทิ รายการแข่งขันฟุตบอลโลก รายการมวยชิงแชมป์โลก รายการส่งยานอวกาศที่สำคัญ เป็นต้น

7. ความสำคัญของสื่อมวลชนที่มีต่อการศึกษา

เมื่อพิจารณาสภาพการใช้สื่อมวลชนในปัจจุบันเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่กำหนดไว้ คือ เสนอข่าว เสนอความคิดเห็น ให้การศึกษา ให้ความบันเทิงและโฆษณา ประชาสัมพันธ์ จะพบว่าทำให้ครอบคลุมบทบาททุกด้าน แต่สัดส่วนอาจจะยังไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในด้านการศึกษาแก่ประชาชนยังน้อยมาก จึงจำเป็นต้องใช้ความพยายามเพื่อนำเอาสื่อมวลชนมาใช้เพื่อประโยชน์ในทางการศึกษาให้มากขึ้น ประกอบกับการศึกษาในระบบโรงเรียนเองก็มีข้อจำกัดมากมายที่น่ากลัวยกให้เบาลงได้โดยอาศัยคุณลักษณะพิเศษของสื่อมวลชนมาช่วย

ความจำเป็นที่จะต้องนำเอาสื่อมวลชนมาใช้ประโยชน์ในทางการศึกษา เนื่องจากสาเหตุดังต่อไปนี้

1. อัตราเพิ่มของประชากรสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐไม่สามารถจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนให้เพียงพอกับจำนวนประชากรได้ เพราะการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนเป็นการลงทุนสูง ซึ่งเกินกำลังของรัฐที่จะกระจายการศึกษาให้ทั่วถึง

2. ประชาชนขาดความเสมอภาคในทางการศึกษา หมายถึง โอกาสในการเข้าศึกษาในระดับต่างๆ ความต้องการไม่ทัดเทียมกันบางคนโอกาสเรียนแต่ระดับประถมศึกษา บางคนมีโอกาสถึงระดับมัธยมศึกษา และส่วนน้อยมีโอกาสถึงระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้โรงเรียนแต่ละโรงเรียนก็ยังมีคุณภาพที่แตกต่างกัน ทั้งในด้านอาคารสถานที่ บุคลากร สื่อการเรียนการสอน สิ่งแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ผู้ที่มีโอกาสเข้าศึกษาในโรงเรียนหรือสถาบันที่มีชื่อเสียงหรือมีความพร้อมสูง ย่อมได้เปรียบ

3. ความรู้และวิทยาการแขนงต่างๆ ได้เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดเทคโนโลยีใหม่ๆ ขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงอันมีผลผลักดันให้คนในสังคมต้องปรับปรุงพัฒนาตนเองให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงนั้นซึ่งต้องอาศัยการศึกษาแต่การศึกษาในระบบโรงเรียนมีข้อจำกัดมากมายจึงต้องหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพเข้าช่วย นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้

เรียนรู้ตามแนวความคิดของการศึกษาตลอดชีวิตคือหลังจากจบจากสถาบันการศึกษาแล้ว ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ตลอดเวลา

ปัญหาดังกล่าวที่บรรเทาลงได้โดยใช้ทรัพยากรการด้านสื่อมวลชนที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์โดยนำมาใช้จัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้ศึกษาอย่างกว้างขวางตามแนวความคิดของการศึกษาตลอดชีวิต (Long Life Education) และนำไปช่วยแก้ปัญหาด้านการสอนในระบบโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนให้สูงขึ้น

นักการศึกษาหลายท่านมีความเห็นว่า สื่อมวลชนมิใช่เป็นเครื่องช่วยในการเรียนการสอนแต่ควรเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องอยู่ในระบบการเรียนการสอนทุกระบบ โดยมีการวางแผนเตรียมการและนำไปใช้อย่างเหมาะสม จะยังประโยชน์ในการเสริมสร้างความรู้ ความคิดทักษะและเจตคติให้แก่ผู้เรียนได้อย่างกว้างขวาง

สื่อมวลชนที่มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพย่อมอำนวยประโยชน์แก่กระบวนการเรียนการสอนได้ดังต่อไปนี้

1. สามารถแพร่กระจายความรู้เนื้อหาสาระในสาขาวิชาต่างๆ ไปสู่คนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็วๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้กว้างขวางมากขึ้นทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกมนุษย์

2. เปิดโอกาสให้ประชาชนที่กระจายอยู่ในที่ต่างๆ ทั่วประเทศมีโอกาสได้รับประโยชน์ทางการศึกษาเท่าเทียมกัน เป็นการขยายห้องเรียนให้กว้างออกไป โดยผู้เรียนไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนแต่สามารถเรียนได้ตามลำพังตลอดเวลา

3. ช่วยแก้ปัญหาเรื่องขาดแคลนวัสดุการศึกษาของระบบโรงเรียน ทั้งด้านสถานที่บุคลากร สื่อการเรียนการสอน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เช่น ห้องเรียนไม่พอ ขาดผู้สอนที่มีประสบการณ์ สื่อการสอนที่จำเป็น ปัญหาเหล่านี้สามารถแก้ไขได้โดยอาศัยสื่อมวลชนเข้าช่วย

4. ช่วยปรับปรุงการสอนของครูซึ่งมีความสามารถแตกต่างกัน ให้มีคุณภาพดีใกล้เคียงกัน โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นสื่อในการถ่ายทอดเทคนิควิธีการ ด้วยการให้คำแนะนำและสาธิตการสอนผ่านสื่อมวลชน โดยเฉพาะ วิทยุโทรทัศน์ได้ผลดีมาก

5. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาของรัฐ ถ้าได้มีการวางแผนเตรียมการอย่างรัดกุมจะสามารถจัดการศึกษาให้แก่ประชาชนได้ครอบคลุมต่อเนื่องและมีคุณภาพคู่กับการลงทุน

จะเห็นได้ว่าสื่อมวลชนเป็นเครื่องมือทางพลังและมีอิทธิพลอย่างยิ่งประเภทหนึ่งสำหรับการศึกษา และสิ่งที่ทรงพลังและมีอิทธิพลอย่างยิ่งย่อมมีทั้งคุณอนันต์และโทษมหันต์ ทั้งนี้ขึ้นกับการใช้และการควบคุมว่าจะใช้ไปทางใด และถูกต้องเพียงใด คุณค่าของวิทยุโทรทัศน์ในด้านการศึกษาเป็นสื่อมวลชนที่ให้ประโยชน์ทางการเรียนการสอนหลายประการ คือ

1. ให้นือหาวิชาที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์
2. ให้ความรู้และความบันเทิง
3. ช่วยให้เกิดความคิดและจินตนาการ

โทรทัศน์ให้คุณค่าด้านการศึกษาหลายประการ ดังนี้คือ

1. สามารถนำข่าวสารทั้งภาพและเสียงไปสู่คนหมู่มากได้โดยง่ายและรวดเร็ว
2. โทรทัศน์จะรวบรวมคุณค่าที่ดีๆ ของวิทยุและโทรทัศน์เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้มีกำลังชักชวนสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ ทัศนคติของชุมชนได้อย่างดี
3. ช่วยย่นเวลาการอธิบาย การพูด บรรยาย และการพาไปชมสถานที่นั้นๆ ได้
4. อาจใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงสภาพสังคม วัฒนธรรม ความประพฤติ และการแต่งกายได้

5. ช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่าเหตุการณ์นั้นๆ มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน จำต้องรับรู้สามารถเปลี่ยนความรู้สึกนึกคิดได้ดี

6. ถ้าหากผู้ปกครองมีความสามารถโดยรู้จักเลือกและแนะนำให้เด็กชมรายการที่ดี โทรทัศน์จะมีบทบาทช่วยในการอบรมฝึกนิสัยที่ดีแก่เด็กได้

7. โทรทัศน์จะช่วยเสริมบทเรียนและการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

(อำนาจพร โสมจุมจัง, 2547 : 17-19)

8. โทรทัศน์การศึกษา

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโทรทัศน์การศึกษา

โทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ทั้งภาพ และเสียง สามารถถ่ายทอดความรู้ และเหตุการณ์ให้ผู้ชมได้รับชมกันอย่างทั่วถึง เสมือนหนึ่งร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้นๆ ด้วยเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่ผู้รับ เพราะสามารถแพร่ภาพ และเสียงได้ ในขณะเดียวกัน เพื่อเสนอความบันเทิง และประโยชน์ด้านธุรกิจ

นับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา ได้มีการนำโทรทัศน์มาใช้ในวงการศึกษากว้างขวางเพิ่มมากขึ้น โดยการแพร่ภาพไม่เพียงเฉพาะด้านการออกอากาศโทรทัศน์ในระบบวงจรเปิดเท่านั้น แต่ได้รวมไปถึงในระบบวงจรปิด การส่งสัญญาณตามสายเคเบิลการส่งสัญญาณผ่านดาวเทียม นอกจากนี้ยังมีการใช้วีดิทัศน์เพื่อช่วยในการแพร่ภาพด้วย

ดังนั้นจึงทำให้โทรทัศน์เป็นสื่อการเรียนการสอนที่สามารถนำไปใช้ได้อย่างสะดวกสบาย และใช้กันอย่างแพร่หลายเช่นเดียวกับสื่อการสอนชนิดอื่น

โทรทัศน์การศึกษา

คำว่า “โทรทัศน์” (Television) แปลความหมายได้ว่า การเห็นในระยะไกล หมายถึง การส่งภาพ และเสียง จากสถานีส่งไปยังผู้รับซึ่งเป็นมวลชนในที่ต่างๆที่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ให้ได้ชมพร้อมๆกัน เมื่อมีการนำโทรทัศน์ในวงการศึกษาก็ทำให้เกิดคำว่า โทรทัศน์การศึกษา (Educational Television) ความหมายของคำนี้เป็นเพียง สื่อหรือช่องทาง เพื่อนำความรู้มายังผู้เรียนมิใช่เป็นตัวของการศึกษา หรือบรรจุความรู้ไว้ในตัวเอง แต่เป็นการใช้โทรทัศน์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา

โทรทัศน์การศึกษาคือเป็นผลการนำรูปแบบ และเทคนิคของสื่อโทรทัศน์มาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อธุรกิจทางการศึกษา เป็นลักษณะหนึ่งของเทคโนโลยีทางการศึกษา โทรทัศน์การศึกษาจะแพร่ภาพรายการทั้งในระบบวงจรเปิด และวงจรปิด โดยรายการเหล่านั้นจะมีเนื้อหาอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นข้อมูลส่งเสริมการศึกษา และวัฒนธรรม (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 179)

ประเภทของรายการโทรทัศน์

รายการโทรทัศน์แต่ละรายการ จะเน้นเนื้อหาอย่างน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของสถานี และรายการโทรทัศน์ที่แพร่สัญญาณในขณะนี้ ร่วมศักดิ์ แก้วปลั่ง และอนันต์ธนา อังกินนทน์ (2539 : 140 -141) แบ่งออกได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. รายการโทรทัศน์เพื่อการค้า
2. รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา
3. รายการโทรทัศน์เพื่อการสอน

รายการเพื่อการสอน (Instructional Programs) หมายถึง รายการที่มีจุดมุ่งหมายในการสอนวิชาความรู้ในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยชัดแจ้ง ซึ่งจะต้องมีการวัดผลการเรียนของผู้ชม หรือผู้เรียนเพื่อผ่านมาตรฐานการเรียนในระดับหนึ่ง ระดับใด รายการสอนประเภทนี้ มักควบคู่ไปกับการศึกษาในระบบ (Formal Education)

รายการสอนเพื่อความรู้ (Education Program) หมายถึง รายการที่มีได้มุ่งหมายเพื่อการสอนโดยตรง แต่เป็นรายการที่มุ่งให้ความรู้ ความกระจ่างในบางเรื่อง หรือหลายๆเรื่อง เป็นรายการซึ่งผู้ชมจะได้รับความรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์จำเป็นแก่การดำเนินชีวิตในส่วนตัว และส่วนรวม ความรู้ต่อวิทยาการก้าวหน้า ส่งเสริมให้รู้จักคิด รู้จักเตรียมรับการเปลี่ยนแปลง มองการณ์ไกล วัตถุประสงค์ของรายการ เพื่อสร้างเสริมทักษะประสบการณ์เพิ่มเติมคุณค่าชีวิต เพิ่มความรู้ในการดำเนินชีวิต การปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (อรนุช เลิศจรรยารักษ์, 2541 : 62)

รูปแบบรายการโทรทัศน์

การผลิตรายการโทรทัศน์เป็นเรื่องที่มีชีวิตชีวา และต้องการความคิดสร้างสรรค์มาก ต้องมีความยืดหยุ่น สามารถพลิกแพลง เพื่อให้เหมาะสมกับรูปแบบ และสถานการณ์นั้น (วิภา อุตมฉันทน์, 2544 : 22-23) ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างงานโทรทัศน์จำเป็นต้องทราบคุณลักษณะของรายการประเภทต่างๆก่อนดำเนินการจัดและผลิตรายการทั่วไปแล้วรายการโทรทัศน์ที่น่าสนใจนั้น สามารถจัดแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ๆได้ 3 ประเภท คือ

1. รายการสดในสตูดิโอ/ห้องส่ง เป็นรายการที่จัดทำขึ้นสดๆ ในห้องส่ง และออกอากาศพร้อมกันไปทันที

2. รายการสดนอกห้องสถานที่ เป็นรายการที่จัดทำขึ้นนอกห้องส่ง หรือเป็นการถ่ายทอดโดยใช้รายการที่มีอุปกรณ์ครบ

3. รายการที่มีการบันทึกเทปไว้ล่วงหน้า หรือรายการแห้ง เป็นรายการที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้า โดยบันทึกรายการลงใน เทปโทรทัศน์ แล้วนำเทปโทรทัศน์ที่บันทึกรายการลงไว้แล้วมาแพร่ภาพออกอากาศจริงๆ อีกครั้งหนึ่ง

ปัจจุบัน มีพัฒนารูปแบบการนำเสนอเนื้อหาของรายการโทรทัศน์ที่หลากหลายมากขึ้น ซึ่งเดชนันต์ บุญผัน (2539 : 168 -169 อ้างถึงในศิริพล วุ่นพันธ์, 2550 : 13) จำแนกแยกย่อยได้ออกแบบหนึ่งคือ

รายการพูดคนเดียว รายการสนทนา รายการสัมภาษณ์ รายการอภิปราย เกมโชว์ และการแข่งขันตอบปัญหา รายการสารคดี รายการละคร รายการสาธิตและทดลอง รายการเพลง และดนตรี รายการแบบผสมผสาน รายการกีฬา รายการถ่ายทอดสด

การผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

การผลิตรายการ โทรทัศน์เพื่อการศึกษาเป็นศาสตร์อีกแขนงหนึ่งของการผลิตสื่อการเรียนการสอน (ธีรชัย รังสิกุล และคณะ, 2548 : 34 -36)

ก่อนการผลิตรายการ โทรทัศน์เป็นการกำหนด ประเภทรายการ เนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอ ซึ่งขั้นตอนที่สำคัญในการผลิต คือ ขั้นตอนการผลิต หรือขั้นการวางแผน เป็นขั้นที่กำหนดทุกอย่าง ของรายการ โดยตั้งคำถามให้กับรายการว่า ผลิตรายการเพื่อใคร ผลิตอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ ทำไม และผลอย่างไร เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตต้องคำนึงถึง โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายเป็นตัวแปรที่สำคัญในการประเมินผลรายการแต่ละรายการแม้จะผลิตตามขั้นตอนที่วางแผนไว้ทุกอย่าง แต่การที่จะบอกว่ารายการนั้นมีคุณภาพมากน้อยเพียงใด ต้องมาจากความคิดเห็นของผู้ชม

การเผยแพร่รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา

เมื่อผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต่อไปก็เป็นการออกอากาศ หรือเผยแพร่รายการออกสู่สาธารณชน หน่วยงานที่ทำหน้าที่เผยแพร่รายการโทรทัศน์เพื่อศึกษามีดังนี้ (จุมพล รอดคำดี, 2546 : 51-53)

1. รายการที่จัดผลิต โดยศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการเผยแพร่ใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1.1 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 โดยจัดออกอากาศรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา สัปดาห์ละ 2.5 ชั่วโมง กลุ่มเป้าหมายรับชมได้ทุกจังหวัด

1.2 ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ หรือ ETV ออกอากาศด้วยระบบ DTH ใช้ชุดรับสัญญาณจากดาวเทียมไทยคมโดยตรงในระบบ KU-Band มีจุดรับสัญญาณในพื้นที่ทั่วประเทศทั้งสิ้น 15,585 จุด (ออกอากาศวันละ 15 ชั่วโมง ระหว่างเวลา 06.00 - 22.00 น.)

1.3 การเผยแพร่ด้วยระบบการกระจายสื่อการศึกษา โดยประสานร่วมมือกับหน่วยงานเครือข่ายของกรมการศึกษานอกโรงเรียน จัดสำเนารายการ เพื่อการศึกษา ในรูปแบบวีดิทัศน์จัดส่งตรงไปสู่สถานปลายทาง คือ ศูนย์การเรียนชุมชน ซึ่งการกระจายอยู่ทุกตำบลทั่วประเทศประมาณ 7,500 แห่ง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ใช้เป็น สื่อประกอบการศึกษด้วยตนเอง มีชุดการเรียนให้กับนักเรียนนอกระบบโรงเรียน จำนวน 20,500 ชุด ประชาชน 7,000 ชุด

2. รายการที่ผลิต โดยมูลนิธิ การศึกษาทางไกล ผ่านดาวเทียม ร่วมกับกรมสามัญศึกษาแพร่ภาพออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ โดยการเช่าช่องสัญญาณดาวเทียมไทยคม ย่านความถี่ KU-Band จำนวน 7 ช่องสัญญาณ

3. รายการที่ผลิตโดย สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลกระทรวงศึกษาธิการแพร่ภาพออกอากาศโดยการเช่า ช่องสัญญาณดาวเทียม ย่านความถี่ C-Band จำนวน 1 ช่องสัญญาณ

4. รายการที่ผลิตโดย มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช แพร่ภาพออกอากาศโดยการเช่าเวลาออกอากาศของ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

5. รายการที่ผลิตโดยมหาวิทยาลัยรามคำแหง แพร่ภาพออกอากาศโดยการเช่าเวลาออกอากาศของ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 กรมประชาสัมพันธ์

บทบาทของโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในต่างประเทศ

ประเทศต่างๆ มีการเคลื่อนไหวที่จะนำเอาโทรทัศน์มาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาทั้งใน และนอกห้องเรียน เพื่อเพิ่มเติมขยายความรู้ที่นักเรียนได้รับไปแล้วจากการสอนให้สมบูรณ์มากขึ้น เป็นต้นว่า ประเทศอังกฤษเริ่ม ETV ปี พ.ศ. 2500 (หลังสหรัฐอเมริกา 4 ปี) ได้แก่ สถานี BBC และการโทรทัศน์อิสระของ ITA (Independent Television Authority) ในฝรั่งเศส รัฐเป็นผู้จัดโดยมีสำนักงานวิทยุ และโทรทัศน์โรงเรียนดำเนินงาน RTS (Radio Television) มีการทดลองใช้ ETV ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 และเริ่มใช้ใน มหาวิทยาลัยในปีค.ศ.1953 และใช้สอนโดยโทรทัศน์ในปีค.ศ.1966 (ร่วมศักดิ์ แก้วปลั่ง และอนันต์ธนา อังกินันท์, 2539 : 145 -149)

นอกจากฝรั่งเศส แล้วยังมีการใช้วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษาในประเทศแคนาดา อิตาลี เนเธอร์แลนด์ ในภาคพื้นเอเชีย ก็มีประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ เกาหลี ฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐประชาชนจีน ไทย และญี่ปุ่น โดยเฉพาะประเทศญี่ปุ่นมีสถานี NHK (Nippon Hoso Kyokai) or Japan Broadcasting Corporation เป็นรัฐวิสาหกิจแห่งเดียวในญี่ปุ่นที่ดำเนินการส่งกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ ปี ค.ศ. 1953 นอกจากนั้นเป็นเอกชน ปัจจุบัน NHK มีเครือข่ายกระจายเสียงวิทยุและวิทยุโทรทัศน์ทั่วประเทศทั้งหมด 47 จังหวัด (วัฒนา พุทธิงกูรานนท์, 2546 : 83)

เมื่อมองดูการศึกษาของต่างประเทศจะเห็นว่า Google Earth & Sky รัฐและเอกชนให้การสนับสนุนการนำโทรทัศน์ มาใช้กับการศึกษาเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเทศที่มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยี เช่น อเมริกา อังกฤษ จีน และญี่ปุ่น ซึ่งเห็นความสำคัญของการศึกษา เมื่อเทียบกับประเทศไทยแล้ว ถือว่าประเทศไทยยังด้อยกว่า และยังขาดการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะด้านการศึกษา เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น หรือแม้แต่สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ก็สามารถนำมาใช้กับการเรียนการสอนได้ (ศิริพล วุ่นพันธ์, 2550 : 17)

คุณค่าทางการศึกษาของโทรทัศน์

โทรทัศน์เป็นสื่อหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมมองเห็นทั้งภาพ และเสียง อีกทั้งยังมีความหลากหลายในด้านเนื้อหา และเทคนิคการนำเสนอ คุณค่าทางการศึกษาของโทรทัศน์มีหลายประการ ดังนี้

1. โทรทัศน์ เป็นสื่อมวลชนที่มีบทบาทในด้านการให้ความบันเทิง และข่าวสาร สารระความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ช่วยให้ประชาชนได้รับความรู้อย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชน ให้มีคุณภาพกระจายความรู้สู่ประชาชนอย่างรวดเร็ว (อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกูล คุปรัตน์, 2542 : 207)

2. โทรทัศน์ เป็นสื่อการสอนที่สามารถนำสื่อหลายอย่างมาใช้ร่วมกัน ได้โดยสะดวกในรูปแบบของสื่อประสม เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ เพิ่มประสิทธิภาพทางการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีความสามารถพิเศษ ในแต่ละสาขาวิชามาเป็นผู้สอน ทางโทรทัศน์ ทำให้ผู้เรียนเห็นสิ่งที่ต้องการเน้นได้ โดยเทคนิคการถ่ายใกล้เพื่อขยายภาพให้เห็นชัดเจน (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 184 -185)

3. โทรทัศน์ เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในการสื่อสาร เป็นการรวมเอาคุณลักษณะของวิทยุ และภาพยนตร์ไว้ด้วยกัน มีรูปแบบรายการที่หลากหลาย และเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอกระตุ้น และจูงใจผู้ชมให้สนใจติดตามเรื่องราว โทรทัศน์เป็นสื่อเอนกประสงค์ใช้ได้หลายลักษณะ เช่น การรับสัญญาณโทรทัศน์ จากสถานีท้องถิ่น ใช้กับ video tape, cable TV และ computer จึงเปิดโอกาสให้ศึกษาหาความรู้ผ่านทางโทรทัศน์จากสื่อสารต่างๆ ได้มาก (เดชอนันต์ บุญผัน, 2539 : 160 -161 อ้างถึงในศิริพล วุ่นพันธ์, 2550 : 18)

4. โทรทัศน์ เป็นอุปกรณ์สำคัญในการเรียนการสอน โดยใช้ได้กับทุกระดับชั้นเป็นแหล่งเผยแพร่ภาพการสอนไปได้ไกล และกว้างขวาง ช่วยปรับปรุงการสอนของครูประจำชั้น ทำให้เกิดผลดีแก่นักเรียนอีกทางหนึ่ง ใช้สาธิตเป็นตัวอย่างวิชาที่มีการปฏิบัติจริง เช่น การทดลองในวิชาวิทยาศาสตร์ ทำให้การสอนดำเนินไปอย่างถูกต้อง (ร่วมศักดิ์ แก้วปลั่ง และอนันต์ธนา กังกินันท์, 2539 : 10 -11)

5. โทรทัศน์ ช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกว่า เหตุการณ์นั้นมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตน สร้างความเชื่อถือ ทัศนคติของคนได้ ทำให้เกิดประสบการณ์การเรียนรู้ ส่งเสริมบทเรียนและการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (อภิณญาณ บุญอุไร, 2539 : 10 -11)

6. การนำโทรทัศน์มาใช้ในการศึกษา ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนครูผู้สอนและช่วยให้ครูมีเวลาว่างมากขึ้น สามารถนำเอาสิ่งที่อยู่ไกลตัวมาสู่ผู้เรียนได้รวดเร็วจัดอุปสรรคด้านเวลา และระยะทางออกไป ประหยัดค่าใช้จ่ายในแง่ของการศึกษาทางไกล ช่วยสร้างค่านิยม และทัศนคติที่ดีให้กับประชาชน (วรรณดี กลิ่นสุคนธ์, 2539 : 17 -18)

ข้อจำกัดของโทรทัศน์ทางการศึกษา

โทรทัศน์เป็นสื่อที่ให้ประโยชน์ และมีคุณค่าต่อการเรียนการสอนอย่างยิ่งแต่ก็มีข้อจำกัดสภาพปัญหา และอุปสรรคของการใช้ ปัจจุบันรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษายังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ ส่วนใหญ่เป็นภาครัฐที่ให้การช่วยเหลือแต่ยังไม่เพียงพอ และประโยชน์ที่ผู้ชมได้รับ ก็ยังไม่ประสบผลตามเป้าหมาย ด้วยข้อจำกัดหลายอย่าง ดังนี้

1. สถานีโทรทัศน์แต่ละสถานีมีสถานภาพที่ต่างกันไป รัฐบาลไม่มีนโยบายที่แน่นอน ทำให้สถานีโทรทัศน์ไม่สามารถทำหน้าที่สื่อมวลชนอย่างสมบูรณ์ การประสานงานของแต่ละสถานีไม่สอดคล้องกันทำให้รายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษาไม่เกิดประโยชน์ รวมทั้งการใช้โทรทัศน์ในสถาบันการศึกษาก็ไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน (อนันต์ธนา อังกินันท์ และเกื้อกูล คุปรัตน์, 2542 : 204 -205)

2. การนำโทรทัศน์มาใช้ในการศึกษา มีข้อจำกัดในด้านการสื่อสาร เพราะเป็นการสื่อสารแบบทางเดียว ไม่สามารถโต้ตอบกันได้ ครูผู้สอนจึงไม่รู้ว่า ผู้เรียนมีความเข้าใจหรือไม่ เนื่องจากไม่เห็นปฏิกิริยาของผู้เรียน และสติปัญญาของผู้เรียนแต่ละคนก็ไม่เท่ากัน ครูจำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติมจากผู้เรียน ดูรายการโทรทัศน์จบแล้ว การจัดตารางสอนของการเรียนกับตารางออกอากาศทำได้ยาก ต้องอาศัยผู้บริหารทางแก้ไข (ร่วมศักดิ์ แก้วปลั่ง และอนันต์ธนา อังกินันท์, 2539 : 143 -144)

โทรทัศน์ไม่ใช่อุปกรณ์ที่ไ้แทนผู้สอนได้อย่างสิ้นเชิง ผู้เรียนจำเป็นต้องศึกษาบทเรียนเพิ่มเติมจากสื่ออื่นๆ มาประกอบด้วย อาจเกิดอุปสรรคในด้านการสื่อสาร เช่น กระแสไฟฟ้าขัดข้อง

หรือสิ่งแวดล้อม ของผู้เรียนไม่เอื้ออำนวย ทำให้ขาดสมาธิในการเรียน การนำโทรทัศน์มาเป็นสื่อการเรียนย่อมมีค่าใช้จ่ายสูงในการจัดซื้ออุปกรณ์ (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 185)

จากแนวคิดเกี่ยวกับโทรทัศน์การศึกษา สรุปได้ว่า โทรทัศน์การศึกษาเป็นผลการนำรูปแบบและเทคนิคของสื่อโทรทัศน์มาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อธุรกิจทางการศึกษาแพร่ภาพรายการทั้งในระบบวงจรเปิด และวงจรปิด มีเนื้อหาอย่างกว้างๆ เพื่อเป็นข้อมูลส่งเสริมทางการศึกษาและวัฒนธรรม

9. การใช้สื่อการสอนประจำห้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2540 : 25 -100) ได้กล่าวถึงการใช้สื่อการสอนไว้ดังนี้

1. ด้านเตรียมการ

1.1 สภาพภายในห้องมีลักษณะดังนี้

1.1.1 จัดให้มีแสงสว่างเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.1.2 จัดให้มีป้ายนิเทศ

1.1.3 ควรมีการจัดเก็บสื่อการเรียนการสอนให้เป็นระเบียบและสะดวกในการใช้

1.1.4 ควรดูแลและบำรุงรักษาให้ห้องสะอาดและเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ

1.1.5 ควรจัดสภาพห้องให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้เป็นสัดส่วน เรียบร้อย มีอุปกรณ์

และอยู่ในสภาพที่ดี

1.1.6 ขนาดของห้องควรมีเนื้อที่เพียงพอกับจำนวนผู้เรียนและสามารถประกอบ

กิจกรรมต่างๆได้

1.1.7 จัดบรรยากาศและตกแต่งสถานที่ที่เอื้อต่อการเรียนรู้

1.1.8 กำหนดระเบียบข้อปฏิบัติในการใช้ห้อง

1.2 การจัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน

1.2.1 ตรวจสอบเครื่องโทรทัศน์และอุปกรณ์ต่อพ่วงว่าอยู่ในสภาพใช้งานได้หรือไม่

1.2.2 ตรวจสอบการใช้งานว่าสามารถใช้งานได้หรือไม่

1.2.3 เตรียมใบงาน ใบความรู้ และแบบฝึก

1.2.4 เตรียมแผ่น วิดีทัศน์

1.2.5 โรงเรียนจัดหาหนังสือ เอกสาร คู่มือเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผล

1.2.6 จัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้มีจำนวนเพียงพอต่อการใช้งาน

1.2.7 ขอความร่วมมือช่วยเหลือจากชุมชนหรือสมาคมครูและผู้ปกครองหรือภาคเอกชนในท้องถิ่นที่สามารถให้การสนับสนุนการจัดหาสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนให้เพียงพอ

1.3 การเตรียมบุคลากร

1.3.1 ผู้บริหาร

1.3.1.1 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารและการจัดการในห้อง

1.3.1.2 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ห้องที่ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

1.3.1.3 วางแผนการใช้ห้องให้เกิดประโยชน์แก่บุคลากรทั้งในและนอกโรงเรียน

1.3.1.4 นิเทศ กำกับ ติดตามการใช้ห้อง

1.3.1.5 เตรียมการประเมินผลการใช้ห้อง

1.3.1.6 สนับสนุนงบประมาณดำเนินงาน

1.3.2 ครูผู้สอนและครูประจำห้อง

1.3.2.1 ศึกษาเอกสารหลักสูตร

1.3.2.2 ศึกษาแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

1.3.2.3 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้ห้อง

1.3.2.4 ประชุมปรึกษาหารือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

1.3.2.5 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการสร้างเครื่องมือการวัดและประเมิน

1.3.2.6 ศึกษาจิตวิทยาการเรียนรู้ของผู้เรียนเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จ

1.3.3 นักเรียน

1.3.3.1 แบ่งกลุ่มตามความถนัดและความสนใจ

1.3.3.2 ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ในห้อง

1.3.3.3 เตรียมสื่อการเรียน

1.4 การเตรียมอุปกรณ์

ก่อนที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนหรือครูผู้ควบคุมห้องจะต้องทำการตรวจสอบความพร้อมของอุปกรณ์ ดังนี้

1.4.1 ตัวเครื่องโทรทัศน์

1.4.2 ไมค์ ลำโพง

1.4.3 แผ่นวิดีโอทัศน์

1.4.4 อุปกรณ์ต่อพ่วงและสายต่อระหว่างอุปกรณ์

2. วิธีการและเทคนิคการใช้สื่อ

ห้องที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนจึงมีแนวดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาวัสดุอุปกรณ์ วิธีการและเทคนิคการใช้งานที่ถูกต้องของเครื่องโทรทัศน์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดจนการใช้ เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรในกลุ่มประสบการณ์หรือวิชาที่สถานศึกษามี ซึ่งทางโรงเรียนอาจจะสร้างหรือจัดทำมาด้วยตนเองจะทำให้ทราบรายละเอียดของเนื้อหา วัตถุประสงค์ กิจกรรมการเรียนการสอน คาบเวลาเรียนตามหลักสูตร ประกอบการพิจารณาเลือกกลุ่มประสบการณ์ที่จะใช้สอนในห้อง

2.3 การตัดสินใจเลือกกลุ่มประสบการณ์ที่จะใช้สอนในห้องควรศึกษาข้อมูลหลายๆด้าน เช่น ความสอดคล้องกับวุฒิภาวะและความรู้เดิมของผู้เรียน รวมทั้งความสอดคล้องกันทั้งเนื้อหา วัตถุประสงค์ และกิจกรรมการเรียนการสอน

2.4 จัดทำแผนการสอนให้สอดคล้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้อง

2.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้มีกรณีศึกษา ติดตาม กำกับ และประเมินผล การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้อง เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.6 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องควรถ้าให้นักเรียนมีโอกาสศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้ชี้แนะ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามแผนการสอนที่กำหนด

3. การประเมินผล

การประเมินผลมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบข้อมูลข้อบกพร่องและความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้อง เป็นการวัดและประเมินกระบวนการทำงานของผู้เรียนได้ปฏิบัติจริง วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งทางด้านการใช้สมอง การใช้ทักษะปฏิบัติ และความสนใจ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

10. การศึกษาทางไกล

ความหมายของการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกล (Distance Education) หมายถึง ระบบการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ โดยอาศัยสื่อการสอนในลักษณะของสื่อประสม (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 167)

การใช้สื่อต่างๆ ร่วมกัน เช่น ตำราเรียน เทปเสียง แผนภูมิ คอมพิวเตอร์ หรือการใช้อุปกรณ์ทางโทรคมนาคม และสื่อมวลชนประเภทวิทยุ และโทรทัศน์เข้ามาช่วยในการแพร่กระจายการศึกษาไปยังผู้ที่ปรารถนาจะเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางทั่วทุกท้องถิ่น การศึกษานี้มีทั้งในระดับต้นจนถึงระดับสูงชั้นปริญญา

การศึกษาทางไกลเป็นการศึกษาวิธีหนึ่งในการศึกษาทั้งในระบบ และนอกระบบโรงเรียน ที่อาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อบุคคล รวมทั้งระบบโทรคมนาคมในรูปแบบต่างๆ เป็นหลักการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อเหล่านั้น และอาจมีการสอนเสริมควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ผู้เรียนซักถามปัญหาจากผู้สอนหรือผู้สอนเสริม โดยการศึกษานี้อาจจะอยู่ในรูปแบบของการศึกษาอิสระ การศึกษารายบุคคล หรือรูปแบบของมหาวิทยาลัยเปิดก็ได้ ตัวอย่างการศึกษาทางไกลในประเทศไทย ได้แก่ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ใช้สื่อสิ่งพิมพ์ เป็นหลัก

โดยมี สื่อเสริม คือรายการวิทยุกระจายเสียง และรายการโทรทัศน์บางวิชาอาจ มีเทปคาสเซต วิดีโอ เทปหรือสื่อพิเศษอย่างอื่นร่วมด้วย นักศึกษาจะเรียนด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อเหล่านี้เป็นหลักแต่ มหาวิทยาลัยก็จัดการสอนเสริมเป็นครั้งคราวซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้สอน และผู้เรียน ได้พบกันเพื่อ ชักถามข้อสงสัยหรือขอคำอธิบายเพิ่มเติม

จากความหมาย และปรัชญาของการเรียนการสอนทางไกลดัง ได้กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นได้ ว่ามีลักษณะเฉพาะสำคัญที่แตกต่างไปจากการศึกษาในระบบอื่นหลายประการดังที่ วิจิตร ศรีสอาน (2534 : 6 - 9) ได้จำแนกลักษณะสำคัญของการศึกษาทางไกล ดังนี้

1. ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ห่างจากกัน การเรียนการสอนทางไกลเป็นรูปแบบการสอนที่ ผู้สอน และผู้เรียนอยู่ห่างไกลกัน มีโอกาสพบปะหรือ ได้รับความรู้จากผู้สอน โดยตรงต่อหน้าน้อย กว่าการศึกษาตามปกติ การติดต่อระหว่างผู้เรียนและผู้สอน นอกจากจะกระทำโดยผ่านสื่อต่างๆ แล้ว การติดต่อสื่อสารโดยตรงจะเป็น ไปในรูปของการเขียนจดหมายโต้ตอบกันมากกว่าการพบกันเฉพาะ หน้า

2. เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนในระบบการเรียน การสอนทางไกลผู้เรียนจะมีอิสระ ในการเลือกเรียนวิชา และเลือกเวลาเรียนตามที่ตนเห็นสมควร สามารถกำหนดวิธีการเรียนรู้ก็จะเป็น การเรียนรู้ด้วยตนเอง จากสื่อที่สถาบันการศึกษาจัดบริการรวมทั้งสื่อเสริมในลักษณะอื่นๆ ที่ผู้เรียน จะหาได้เอง

3. ใช้สื่อ และเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือในการบริหาร และบริการสื่อทางเทคโนโลยี การศึกษาที่ใช้ส่วนใหญ่จะใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก โดยจัดส่งให้ผู้เรียนทางไปรษณีย์ สื่อเสริมจัด ไว้ในหลายรูปแบบมีทั้งรายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง ประกอบชุดวิชา และวีดิทัศน์ประกอบชุดวิชา สิ่งใดที่มีได้จัดส่งแก่ผู้เรียนโดยตรงสถาบันการศึกษาจะจัดไว้ตามศูนย์ การศึกษาต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับฟังหรือรับชม โดยอาจให้บริการยืมได้ นอกจากสื่อ ดังกล่าวแล้วสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนทางไกลยังมีสื่อเสริมที่สำคัญอีก เช่น สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อ คอมพิวเตอร์ เป็นต้น

4. ดำเนินงาน และควบคุมคุณภาพในรูปองค์กรคณะบุคคล การศึกษาทางไกลได้รับการ ยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบ และวิธีการจัดการศึกษาในประเทศต่างๆ มากยิ่งขึ้น เพราะ สามารถจัดการเรียนการสอนตลอดจนบริการการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้มากกว่า ปลอดภัยกว่า

ทั้งนี้เพราะไม่มีข้อจำกัดในเรื่องสัดส่วนครูต่อนักเรียนอาคาร สถานที่ ในส่วนคุณภาพนั้น ผู้รับผิดชอบจัดการศึกษาทุกคน ต่างมุ่งหวังให้การศึกษาที่ตนจัดบรรลุจุดมุ่งหมาย และมาตรฐานที่รัฐตั้งไว้ การศึกษาทางไกลได้มีการสร้างระบบและองค์กรขึ้นรับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตร ผลิตเอกสารการสอน ตลอดจนสื่อการสอนประเภทต่างๆ รวมทั้งการออกข้อสอบ

ลักษณะเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาทางไกลมีระบบการควบคุมคุณภาพของการศึกษาอย่างเข้มงวด และเคร่งครัดความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา มีได้อยู่ภายใต้บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือองค์กรมคอศหนึ่ง โดยเฉพาะแต่เน้นการจัดการศึกษาที่มีการดำเนินงานในรูป องค์กรคณะบุคคลที่สามารถตรวจสอบได้ทุกขั้นตอน

5. มีการจัดการศึกษาอย่างมีระบบ ระเบียบการเรียนการสอนทางไกลได้รับการออกแบบขึ้นอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการพัฒนาหลักสูตร และผลิตเอกสาร ตลอดจนสื่อการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้งในด้านเนื้อหา ด้านสื่อ และด้านการประเมินผล มีการดำเนินงานผลิตผลงานที่เป็นระบบ มีการควบคุมมาตรฐาน และคุณค่าอย่างแน่นอนชัดเจน

จากนั้นจะส่งต่อไปให้ผู้เรียน ส่วนการติดต่อที่มาจากผู้เรียนนั้น ผู้เรียนจะจัดส่งกิจกรรมมายังสถานศึกษา ซึ่งหน่วยงานในสถานศึกษาจะจัดส่งกิจกรรมของผู้เรียนไปตามระบบถึงผู้สอน เพื่อให้ผู้สอนตรวจตามมาตรฐาน และคุณภาพการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

6. มีการใช้สื่อประเภทต่างๆ หลากหลายแทนสื่อบุคคล สื่อที่ใช้แตกต่างกันไปตามเนื้อหา การสอน และการจัดการสอนเป็นการจัดบริการให้แก่ผู้เรียนจำนวนมากในเวลาเดียวกัน ดังนั้นการดำเนินงานในด้านการเตรียม และจัดส่งสื่อการศึกษาจึงต้องจัดทำในรูปของกิจกรรมทางอุตสาหกรรมคือ มีการผลิตเป็นจำนวนมาก มีการนำเอาเทคนิค และวิธีการผลิตที่จัดเป็นระบบ มีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนตามระบบอุตสาหกรรม

7. เน้นด้านการผลิต และจัดส่งสื่อการสอนมากกว่าการทำการสอนโดยตรง บทบาทของสถาบันการสอนในระบบทางไกลจะแตกต่างจากสถาบันที่สอนในระบบเปิด โดยจะเปลี่ยนจากการสอนเป็นรายบุคคลมาเป็นการสอนคนจำนวนมาก สถาบันจะรับผิดชอบด้านการผลิต และจัดส่งเอกสาร และสื่อการศึกษา การประเมินผลการเรียนของผู้เรียน และการจัดสอนเสริมในศูนย์ภูมิภาค

8. มีการจัดตั้งหน่วยงาน และโครงสร้างขึ้นเพื่อสนับสนุนการสอน และการบริการผู้เรียน แม้ผู้เรียน และผู้สอนจะอยู่แยกห่างจากกันก็ตาม แต่ผู้เรียนก็จะได้รับการสนับสนุนจากผู้สอนใน

ลักษณะต่างๆ มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาประจำท้องถิ่นหรือภาคขึ้นเพื่อสนับสนุนให้บริการการศึกษา

9. ใช้การสื่อสารติดต่อแบบสองทางในการจัดการศึกษาทางไกล แม้การจัดการสอนจะเป็นไปโดยใช้สื่อการสอนประเภทต่างๆ แทนการสอนด้วยครูโดยตรง แต่การติดต่อระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนก็เป็นไปในรูปการติดต่อสองทาง ซึ่งสถาบันการศึกษาและผู้สอนจะติดต่อกับผู้เรียนโดยจดหมายและโทรศัพท์ ส่วนผู้เรียนก็อาจจะติดต่อกับผู้สอนและสถาบันการศึกษาด้วยวิธีการเดียวกัน นอกจากนี้ทางสถาบันศึกษายังจัดให้มีการติดต่อกับผู้เรียนด้วยการจัดสอนเสริม ซึ่งส่งผู้สอนไปสอนนักศึกษาตามศูนย์บริการการศึกษาประจำจังหวัด ตามช่วงเวลา และวิชาที่สถาบันกำหนด สื่อและวิธีการศึกษาทางไกล

สื่อเป็นหัวใจของการจัดการเรียนการสอนในการศึกษาทางไกล เพราะการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ต่างๆ จากผู้สอนไปยังผู้เรียนนั้น จะอาศัยสื่อประเภทต่างๆ ผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองอยู่ที่บ้านโดยอาศัยสื่อการสอนประเภทต่างๆ

การเลือก หรือจัดสื่อเพื่อใช้ในการศึกษาทางไกล ไม่ว่าจะ เป็นสื่อชนิดใดก็ตามจะต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาที่ว่า ถ้าผู้เรียนจะต้องมีปฏิสัมพันธ์อยู่กับสื่อชนิดเดียวอาจเกิดความเบื่อหน่ายได้ และอาจทำให้ผู้เรียนท้อถอยหมดกำลังใจในการเรียนรู้ ดังนั้นสื่อที่ใช้ควรเป็นสื่อที่หลากหลายและเป็นสื่อที่มีการเสริมแรงให้กำลังใจผู้เรียน ซึ่งการใช้สื่อแบบนี้เรียกว่าสื่อประสมคือ มีสื่อหนึ่งเป็นสื่อหลัก และมีสื่อชนิดอื่นเป็นสื่อเสริม

เนื่องจากสื่อแต่ละตัวมีทั้งข้อดี และข้อจำกัดการศึกษา จากสื่อเพียงตัวเดียวจะทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้ไม่สมบูรณ์ จึงควรอาศัยสื่อชนิดอื่นประกอบ เพื่อเสริมความรู้สื่อที่ใช้ในการศึกษาทางไกลนี้แยกได้ ดังนี้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 169 -170)

1. สื่อหลัก คือ สื่อที่ผู้เรียนสามารถใช้ศึกษาได้ด้วยตนเองตลอดเวลา และทุกสถานที่ สื่อหลัก บรรจุนี้อาหารสารครบถ้วนตามหลักสูตรสอนได้ทุกเรื่อง และนักศึกษาเข้าถึงได้ทุกคนส่วนมากจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น ตำรา เอกสารคำสอน หรือคู่มือเรียนโดยผู้เรียนสามารถใช้สื่อเหล่านี้เป็นหลักในการเรียนวิชานั้นๆ และมีโอกาสพลาดจากการเรียนได้น้อยมาก เพราะผู้เรียนมีสื่อหลักนี้อยู่กับตัวแล้ว

2. สื่อเสริม คือ สื่อที่จะช่วยเก็บตกต่อเติมความรู้ให้แก่ผู้เรียนให้มีความรู้กระจ่างสมบูรณ์ขึ้น หรือหากในกรณีที่ผู้เรียนศึกษาจากสื่อหลัก แล้วยังไม่เข้าใจ หรือยังไม่เข้าใจได้ชัดเจนมีปัญหา รอยู้ก็สามารถศึกษาเพิ่มเติมจากสื่อเสริมได้ สื่อประเภทนี้จะอยู่ในรูปแบบของเทปสรุปบทเรียน วิทยุ เอกสารเสริม การสอนเสริมหรือการพบกลุ่ม เป็นต้น

3. วิธีการเรียนการสอนทางไกลนั้น นอกจากผู้เรียนจะเรียนด้วยตนเองจากสื่อประเภทต่างๆ ทั้งสื่อหลักและสื่อเสริมแล้ว สถาบันการศึกษาทางไกลในปัจจุบันจำนวนมากได้ใช้สื่อวิธีการต่างๆ เป็นสื่อเสริมอีกด้วย เช่น กระบวนการกลุ่ม การสาธิต การทดลอง สถานการณ์จำลอง การศึกษารายกรณี เป็นต้น โดยผู้สอนอาจกำหนดให้นักศึกษาทำกิจกรรมต่อเนื่องหลังจากที่ศึกษาเนื้อหาจากสื่อหลัก แล้วอาจให้ไปสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องเพิ่มเติมให้ไปฝึกปฏิบัติงานในหน่วยงานต่างๆ โดยให้นักศึกษารับผิดชอบไปทำกิจกรรมเหล่านั้นเอง แล้วส่งผลการทำกิจกรรมมาให้อาจารย์ผู้สอนตรวจ หรือจัดให้มีการประชุมปฏิบัติการระยะสั้น มีการอภิปรายกลุ่ม โดยการนัดหมาย ณ ศูนย์วิทยบริการในท้องถิ่น

การใช้โทรทัศน์สำหรับการเรียนการสอนของครู อาจทำได้ 2 ลักษณะคือ การมอบหมายให้นักเรียนชมรายการด้วยตนเอง และการใช้โทรทัศน์สำหรับการสอนในห้องเรียน วิธีการมอบหมายให้นักเรียนชมรายการโทรทัศน์ ครูผู้สอน จะต้องติดตามการออกอากาศรายการทางโทรทัศน์ แต่ละสถานีพิจารณาลักษณะเนื้อหา และเวลาออกอากาศให้เหมาะสม วิธีนี้ครูควรใช้กับเนื้อหาที่เป็นความรู้เสริมเนื่องจากผู้เรียนบางคนอาจไม่สะดวก หรือไม่พร้อมสำหรับการชมโทรทัศน์จากครอบครัว

การใช้โทรทัศน์สำหรับการสอนในห้องเรียน เนื่องจากโทรทัศน์ไม่อาจเป็นเครื่องมือที่ใช้แทนครูได้ ความสำเร็จของการสอนโดยใช้โทรทัศน์ จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของครูเป็นสำคัญ ขั้นตอนการใช้โทรทัศน์ สำหรับการสอนนั้น เดxonันต์ บุญฝัน (2539 : 161 -163 อ้างถึงในศิริพล วุ่นพันธ์, 2550 : 27 -28) ได้กล่าวไว้ว่าครูควรปฏิบัติดังนี้

1. การเตรียมการล่วงหน้า
2. ระหว่างการชมรายการ
3. ภารกิจหลังชมรายการ

การเตรียมการล่วงหน้า เป็นการเตรียมตัวครูให้พร้อมกับการสอน ครูต้องเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสอน ระหว่างการชมรายการ ครูต้องคอยสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนว่าให้ความสนใจ หรือไม่มีความเข้าใจมากนักน้อยเพียงใด ภารกิจหลังชมรายการครูและผู้เรียนต้องมีการสรุปอภิปราย ทบทวนแล้วให้ผู้เรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม

ครูเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในการเรียนการสอน เป็นทั้งผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้และอบรมจริยธรรมให้กับผู้เรียน การพัฒนาครูย่อมทำให้การศึกษาพัฒนาตามไปด้วยสื่อต่างๆ มีส่วนในการพัฒนา โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ ที่เป็นทั้งสื่อเสริมความรู้ให้กับครูแล้วยังเป็นสื่อที่ครูนำไปใช้สอนได้อีกทางหนึ่ง ซึ่งเป็นการพัฒนาตนเอง วิธีการและผู้เรียนตามหลักกระบวนการพัฒนาของครู การสื่อสารกับการศึกษา

การเรียนการสอนเป็นการสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งมีทั้งผู้ส่งสารอันได้แก่ ครูผู้สอน มีสาร คือความรู้ หรือประสบการณ์ที่จัดขึ้น ผู้รับสาร คือ ผู้เรียน มีกระบวนการเรียนการสอนประกอบด้วยเครื่องมือ สื่อการเรียนการสอนต่างๆ ภายใต้สถานการณ์ที่จัดขึ้นในห้องเรียน หรือสถานการณ์ที่ขึ้นในสถานที่อื่น และมีจุดหมายของหลักสูตรเป็นเครื่องนำทาง จุดมุ่งหมายของการสื่อสารในการเรียนการสอน คือการพยายามสร้างความเข้าใจ ทักษะความรู้ ความคิดต่างๆ ร่วมกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน ความสำเร็จของการเรียนการสอน พิจารณาได้จากพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้แต่ต้นตามลักษณะการเรียนรู้ต่างๆ ปัญหาสำคัญของการสื่อสารในการเรียนการสอน คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถสร้างความเข้าใจ ระหว่างครูกับนักเรียนได้อย่างถูกต้อง

ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความสามารถมีทักษะในการสื่อสาร และที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับครู คือการใช้สื่อการเรียนการสอนต่างๆ อย่างเหมาะสม นอกเหนือการใช้คำพูดของครูแต่เพียงอย่างเดียว

กระบวนการเรียนการสอน ต้องอาศัยการสื่อสารในการถ่ายทอด ความรู้ไปยังผู้เรียนจึงนำเอาคุณลักษณะพิเศษของสื่อ หรือ โสตทัศนูปกรณ์ที่ไม่มีในตัวบุคคล คือ การจับยึดประสบการณ์สามารถบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาศึกษาได้อย่างกว้างขวางทำให้สิ่งที่ยากให้เข้าใจง่าย และสำเนาเก็บไว้หรือเผยแพร่ได้จำนวนมาก เช่น โทรทัศน์ วิทยุและหนังสือพิมพ์ ที่ช่วยให้ความรู้ต่างๆ เข้าถึงผู้รับได้จำนวนมาก (เดซอนันต์ บุญผัน, 2539 : 4 อ้างถึงในศิริพล วุ่นพันธ์, 2550 : 36)

คุณลักษณะพิเศษของสื่อ หรือ โสตทัศนูปกรณ์ เป็นประโยชน์ในการสื่อสารกับการศึกษาอย่างยิ่ง ทำให้เกิดแนวคิดในการใช้สื่อทางไกลเพื่อการเรียนการสอน นับตั้งแต่ช่วงกลางศตวรรษที่ 15 ที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการพิมพ์ ทำให้เกิดสิ่งพิมพ์ขึ้น และกลายเป็นสื่อสำคัญของการส่งข่าวสารถึงกัน ต่อมาขยายวงกว้างทำให้เกิดการสื่อสารที่มาจากเทคโนโลยีการพิมพ์ ทำให้เป็นลักษณะการสื่อสารมวลชน การศึกษาได้นำเอาเทคโนโลยีด้านการพิมพ์มาเป็นพื้นฐานการเรียนการสอน ศตวรรษที่ 19 และกลางศตวรรษที่ 20 ได้มีการพัฒนาการสื่อสารทางไกลที่เรียกว่า โทรคมนาคม เช่น วิทยุ โทรทัศน์ และคอมพิวเตอร์

ทำให้มนุษย์มีเครื่องมือในการสื่อสารได้หลายรูปแบบ และมีลักษณะมวลชนการศึกษาก็ได้นำเอาพัฒนาการของการสื่อสารที่เกิดขึ้นมาใช้ประโยชน์ โดยการประยุกต์ใช้เป็นเทคโนโลยีทางการศึกษามาตลอด

จะเห็นได้ว่า การศึกษาที่ผ่านมาได้อาศัยความก้าวหน้าของการสื่อสารเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ทั้งในระบบ และนอกระบบ โรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการศึกษาทางไกล เช่น มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และมหาวิทยาลัยรามคำแหง

ระดับอุดมศึกษา ก็ได้จัดตั้งโครงการเครือข่ายสารสนเทศเพื่อพัฒนาการศึกษาสนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้เป็นไปอย่างทั่วถึงมากขึ้น โดยเฉพาะภูมิภาคได้มีการนำเทคโนโลยีการประชุมทางวิดีโอทัศน์เข้ามาใช้ในกระบวนการเรียนการสอนของโครงการ เพื่อให้ผู้เรียนและผู้สอนสามารถสื่อสารกันได้สองทางและโต้ตอบกันได้ทันที แม้จะอยู่ห่างไกลกัน รวมทั้งสามารถทำได้หลายจุดพร้อมๆ กัน (ฤทธิชัย อ่อนมิ่ง, 2543 : 29) การสื่อสารกับผู้เรียนทางไกล เป็นการสร้างปฏิสัมพันธ์ ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนและสื่อสารกันได้ตลอดเวลา สุภาณี เส็งศรี (2543 : 36-37) ได้กล่าวถึงวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. สื่อสารเฉพาะบุคคล
2. สื่อสารตามหน้าที่ผู้สอนทางไกล
3. ตามโครงสร้างการสื่อสาร

วิธีการสื่อสาร เป็นการเลือกที่จะสร้างปฏิสัมพันธ์ในแบบต่างๆ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการสื่อสาร และผลที่ต้องการ การสื่อสารกับการศึกษาเป็นการนำเอาสื่อมาใช้ในการถ่ายทอดความรู้ได้ทั้งการศึกษาในระบบ และนอกระบบ โดยใช้หลักการสื่อสารกับคุณลักษณะพิเศษของสื่อ

มาใช้ร่วมกันเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และเวลา การสื่อสารกลับการศึกษา เป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับประโยชน์ของสื่อที่นำมาใช้กับการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

ทฤษฎีการเรียนรู้

การศึกษาได้นำสื่อต่างๆ มาใช้สำหรับการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสนใจ และเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่ง Dale ได้จัดแบ่งสื่อการสอนเพื่อเป็นแนวทางในการอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่าง โสตทัศนูปกรณ์ และแสดงเป็นขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้ และการใช้สื่อ นำมาสร้างเป็น กรวยประสบการณ์ แบ่งขั้นตอนดังนี้ (กิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 80 - 81)

กรวยประสบการณ์ของ Dale (1996 : 111-127 อ้างถึงในกิดานันท์ มลิทอง, 2540 : 83) แบ่งเป็น 3 ส่วนใหญ่ๆ ดังนี้

1. การกระทำเป็นประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด เกิดจากการลงมือปฏิบัติ

2. ภาพเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการได้เห็นและได้ยิน

3. นามธรรมเป็นประสบการณ์ที่เป็นนามธรรมมากที่สุด

กรวยประสบการณ์นี้ Dale ได้จำแนกสื่อการสอนออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. สื่อประเภทวัสดุ
2. สื่อประเภทอุปกรณ์
3. สื่อประเภทเทคนิคและวิธีการ

การแบ่งขั้นตอนของกรวยประสบการณ์เป็นการแบ่งลำดับชั้นความแตกต่างของประสบการณ์ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกัน ตัวอย่าง เช่น ในรายการโทรทัศน์เพื่อการสอน ซึ่งเป็นขั้นตอนของการจัดประสบการณ์ภาพ และเสียงแก่ผู้เรียน รายการโทรทัศน์ที่จัดขึ้นจะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ หลายอย่าง เช่น วจนสัญลักษณ์ ทศนสัญลักษณ์ประสบการณ์ร้อง การสาธิต ฯลฯ อยู่ในรายการนั้นด้วย

ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นแนวทางในการศึกษา ประโยชน์ที่ได้รับจากสื่อโทรทัศน์ซึ่ง Edgar Dale แบ่งประสบการณ์การเรียนรู้ได้หลายขั้นตอน แต่ละประสบการณ์ จะเกิดการเรียนรู้ที่ไม่เหมือนกัน สิ่งที่แตกต่างกัน คือ สื่อ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการรับรู้ เรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแตกต่างกัน และสื่อที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ โทรทัศน์ ซึ่งเป็นสื่ออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่แสดงทั้งภาพ และเสียง เมื่อนำมาใช้กับการศึกษาก็จัดได้ว่าเป็นสื่อที่ให้ประสบการณ์หลายๆ ด้าน แก่ผู้เรียน และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

11. เอกสารเกี่ยวกับวิทยุโทรทัศน์

ประวัติวิทยุโทรทัศน์ : ยุคโทรทัศน์สี

สำหรับประวัติความเป็นมาของโทรทัศน์สีนั้นเริ่มขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยบริษัทโทรทัศน์ที่ชื่อว่า Columbia Broadcasting System หรือ CBS ได้พัฒนาระบบโทรทัศน์สีมาเป็นเวลานาน ก่อนบริษัทที่ชื่อว่า Radio Corporation of America หรือ RCA แต่ไม่สามารถทำให้เข้ากับระบบโทรทัศน์ขาวดำที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วประเทศในขณะนั้นได้ RCA ได้รับแรงกระตุ้นจากผลงานของ

CBS ในที่สุดก็สามารถผลิตระบบโทรทัศน์สีที่สามารถเปิดชมผ่านจอขาวดำได้ หลังจากที่ RCA สาขิระบบของตนแล้ว คณะกรรมการมาตรฐานโทรทัศน์แห่งชาติ (National Television Standards Committee : NTSC) ก็ได้ยอมรับไว้ในฐานะเป็นการดำเนินการค้า การแบบธุรกิจ (Commercial Broadcasting) ในปี ค.ศ. 1953 กว่า 40 ปีต่อมา วิทยาการทางเทคโนโลยีมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เรามีโทรทัศน์เคลื่อนที่ระบบดิจิทัลมีการใช้อินเตอร์เน็ตบนเครือข่าย ระดับโลก แต่พัฒนาการด้านโทรทัศน์ดูเหมือนจะไม่เปลี่ยนแปลงมากนักแม้จะมีระบบเสียงสเตอริโอ มีเครื่องรับที่ดีขึ้น มีการเพิ่มคำบรรยาย ในจอภาพ แต่ก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงอะไรที่ปรากฏชัด จนกระทั่งถึงการเปลี่ยนระบบโทรทัศน์ไปสู่ระบบดิจิทัล (ไกรวุฒิ วัชชัย, 2550 : 5-6)

ประวัติวิทยุโทรทัศน์ : ยุคโทรทัศน์ดิจิทัล

ข้อแตกต่างระหว่างการชมภาพยนตร์ในโรงภาพยนตร์และการชมรายการโทรทัศน์ที่เห็นได้ชัดก็คือจอโทรทัศน์ไม่สามารถถ่ายทอดภาพ ได้ครบถ้วนเท่ากับจอภาพยนตร์ สัดส่วนของจอโทรทัศน์ในปัจจุบัน ถูกพัฒนาโดย W.K.L. Dickson ใน ค.ศ. 1889 ขณะที่เขากำลังทำงาน อยู่ในห้องทดลองของ Thomas Edison Dickson ทำการทดลองเกี่ยวกับกล้องถ่ายภาพเคลื่อนไหวที่เรียกกันว่า Kinescope และได้สร้าง फिल्मขนาด 1"×3/4" ซึ่งกลายมาเป็นมาตรฐานฟิล์มภาพยนตร์ในปัจจุบัน ในปี ค.ศ. 1941 คณะกรรมการมาตรฐานโทรทัศน์แห่งชาติ (National Television Standards Committee: NTSC) ได้เสนอมาตรฐาน เพื่อการส่งโทรทัศน์จึงได้รับเอามาตราส่วนเดียวกับขนาดจอภาพยนตร์ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่เหมาะสมเมื่อ 60 ปีที่ผ่านมาในปี ค.ศ. 1950 Hollywood ต้องการให้สาธารณชนสนใจดูภาพยนตร์กันมากขึ้นแทนที่จะเอาแต่นั่งดูรายการโทรทัศน์อยู่กับบ้าน จึงหากลยุทธ์ต่าง ๆ มาดึงดูดความสนใจของผู้ชม ในที่สุด วิธีการที่ได้ผลครบเท่าทุกวันนี้ คือการนำเสนอภาพจอกว้าง เช่น Cinerama, Cinemascope, และ Vista vision เพื่อให้ผู้ชมรู้สึกเสมือนอยู่ในสถาน การณ์จริง เนื่องจากตาของเราให้มุมมองที่กว้างกว่า การชมภาพยนตร์จึงให้ความรู้สึกที่ดีกว่าการชมโทรทัศน์ กลยุทธ์นี้จึงใช้ได้ผล และก็เป็นการดีที่ HDTV (High Definition Television) ก็นำมาเป็นข้อดีด้วย HDTV มีคุณสมบัติเสมือนจอภาพยนตร์ ซึ่งจะทำให้ภาพที่นำเสนอออกมามีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงหลังจากที่มีการทดลองกันนานนับทศวรรษ ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่า HDTV จะ

ใช้มาตรฐานของจอภาพเท่ากับจอภาพยนตร์ คือ 16 : 9 อย่างไรก็ตาม เรื่องขนาดของจอภาพนั้นเป็นเพียงประเด็นเดียว นอกจากนั้น HDTV จะให้ภาพที่คมชัดและมีความละเอียดกว่าระบบ NTSC ขนาดของ Pixel บนจอ HDTV จะเล็กเป็น 4.5 เท่าของขนาด Pixel บนจอ NTSC ซึ่งหมายถึงความละเอียดของภาพนั่นเอง โทรทัศน์ในระบบ NTSC ทั่วไปสามารถแสดงภาพได้ขนาด 720 × 486 pixels ซึ่งมีความละเอียดน้อยกว่าจอคอมพิวเตอร์ซึ่งมักมีขนาด 800 × 600 Pixels เป็นอย่างน้อย แต่ HDTV สามารถที่จะให้ภาพที่มีความละเอียดได้ถึง 1920 × 1080 pixels หรือมากกว่า 6 เท่าของระบบ NTSC ที่เดียว (ไกรวุฒิ วังชัย, 2550 : 5-6)

โทรทัศน์การศึกษา

คำว่า “โทรทัศน์” (Television) แปลความหมายได้ว่า “การเห็นในระยะไกล” หมายถึงการส่งภาพและเสียงจากสถานีส่งยังผู้รับซึ่งเป็นมวลชนในที่ต่างๆ ที่สามารถรับสัญญาณโทรทัศน์ได้ให้ชมได้พร้อมๆกัน เมื่อมีการนำโทรทัศน์มาใช้ในวงการศึกษาก็ทำให้เกิดคำว่า “โทรทัศน์การศึกษา” (Educational Television) ตามความหมายของคำนี้โทรทัศน์เป็นเพียง “สื่อหรือช่องทาง” เพื่อนำความรู้มายังผู้เรียน มิใช่เป็นตัวของ “การศึกษา” หรือบรรจุความรู้ไว้ในตัวเอง แต่เป็นการใช้โทรทัศน์เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา หรืออาจกล่าวได้ว่า โทรทัศน์การศึกษาคือเป็นผลการนำรูปแบบและเทคนิคของสื่อโทรทัศน์มาประยุกต์ใช้ร่วมกันเพื่อธุรกิจทางการศึกษาเป็นลักษณะหนึ่งของเทคโนโลยีการศึกษา โทรทัศน์การศึกษาคือแพร่ภาพรายการทั้งในระบบวงจรเปิดและในระบบวงจรปิด โดยรายการเหล่านั้นจะมีเนื้อหาอย่างกว้างๆเพื่อเป็นข้อมูลส่งเสริมทางการศึกษาและวัฒนธรรมและมีได้ออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อการเรียนการสอน แต่ก็สามารถนำมาใช้ประกอบการสอนได้

สำหรับคำว่า “โทรทัศน์การสอน” (Instructional Television) หมายถึง การใช้โทรทัศน์เป็นสื่อเพื่อการเรียนการสอนโดยเฉพาะ โดยอาจจะเป็นการสอนตามหลักสูตรให้ผู้เรียนเรียนอยู่ในห้องเรียนหรืออยู่ที่บ้านก็ได้ หรือเพื่อเป็นการสอนเสริมรายวิชาที่เรียนนั้นซึ่งมิใช่เป็นการเสนอความรู้ทั่วไป การเสนอรายการทางโทรทัศน์การสอนนี้ จะเป็นการแพร่ภาพทั้งในระบบวงจรเปิดและระบบวงจรปิดเช่นกัน แต่รายการที่เสนอได้รับการออกแบบมาโดยเฉพาะเพื่อวัตถุประสงค์

ทางการเรียนการสอน ตามปกติแล้วรายการเหล่านี้จะใช้ร่วมในแต่ละวิชาหรือเป็นบทเรียนเฉพาะแต่ ละเรื่องเลยก็ได้ (กิดานันท์ มะลิทอง, 2540 : 179 -180)

โทรทัศน์วงจรปิด (Closed Circuit Television : CCTV)

โทรทัศน์วงจรปิด หมายถึง ระบบการส่งโทรทัศน์ที่ผู้ส่งและผู้รับสามารถเชื่อมโยงติดต่อกัน ด้วยสายแทนการออกอากาศตามธรรมชาติของสถานีโทรทัศน์ การส่งโทรทัศน์ในระบบนี้

กิดานันท์ มะลิทอง (2540 : 187) ได้กล่าวว่าสามารถส่งได้ 3 รูปแบบ คือ

1. การใช้กล้องโทรทัศน์กล้องเดียวถ่ายทอด หรือ เหตุการณ์ในห้องนั้นให้กับผู้ที่อยู่ใน ห้องเดียวกันนั้นได้รับชม โดยมีเครื่องรับโทรทัศน์ 1 เครื่อง
2. การใช้กล้องโทรทัศน์กล้องเดียวถ่ายทอด หรือ เหตุการณ์ในที่นั้นส่งไปยังเครื่องที่ติด ตั้งอยู่ในห้องเดียวกัน หรือในห้องอื่นๆ แต่อยู่ภายในอาคารเดียวกัน
3. การใช้กล้องโทรทัศน์หลายกล้องและเครื่องวิดีโอทัศน์ เพื่อแพร่ภาพแก่ผู้ที่อยู่ในตึกต่างๆ ที่อยู่ภายในบริเวณเดียวกัน

โทรทัศน์วงจรปิด เป็นระบบวิทยุโทรทัศน์อีกระบบหนึ่งที่ส่งภาพและเสียงไปตามสาย เคเบิลสู่เครื่องรับโทรทัศน์ ภายในหน่วยงาน สามารถจะเห็นใบหน้าผู้อื่นๆ ได้อย่างชัดเจน โดยผ่าน ระบบโทรทัศน์วงจรปิด

การส่งโทรทัศน์ทางสายเคเบิลหรือเคเบิลทีวี (Cable Television)

ระบบการส่งโทรทัศน์ทางสายเคเบิลเริ่มมีมาตั้งแต่ ค.ศ.1950 ในเมืองแลนส์ฟอร์ด (Lansford) รัฐเพนซิลวาเนีย (Pennsylvania) สหรัฐอเมริกา สาเหตุเพราะเมืองนี้ตั้งอยู่ในหุบเขาทำให้ มีเงาภูเขาปกคลุมเมืองเป็นอุปสรรคต่อการรับสัญญาณ จึงทำให้มีผู้คิดติดตั้งเสาอากาศขนาดใหญ่ขึ้น บนยอดเขาเพื่อรับสัญญาณที่ถ่ายทอดมาจากสถานีส่งโทรทัศน์เข้าสถานีต้นทางเคเบิลแล้วส่ง สัญญาณต่อไปยังบ้านเรือน ด้วยความคิดในการติดตั้งเสาอากาศขนาดใหญ่โดยการต่อสายเคเบิลไป ยังสถานที่ต่างๆ ในชุมชน เช่น บ้านเรือน หรือสถาบันการศึกษาในบริเวณนั้นดังกล่าวแล้ว จึงเรียก

กระบวนการนี้ว่า “โทรทัศน์เพื่อชุมชน” (Community Antenna Television) (กิดานันท์ มะลิทอง, 2540 : 189)

ระบบวิทยุโทรทัศน์เสาอากาศชุมชน (Community Antenna Television: CATV)

ระบบวิทยุโทรทัศน์นี้มีส่วนคล้ายอยู่กับระบบเคเบิลทีวีอยู่มาก เพียงแต่แทนที่จะรับสัญญาณทางสายจากสถานีวิทยุโทรทัศน์โดยตรง ก็จะตั้งเสาอากาศขนาดใหญ่ในชุมชนและรับสัญญาณส่งออกอากาศ แล้วส่งไปยังบ้านเรือนต่างๆ ในชุมชนอีกทอดหนึ่ง ในระบบเคเบิลทีวีเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับบริเวณที่รับสัญญาณจากอากาศหากมีเสาอากาศไม่สูง หรือมีคุณภาพเพียงพอ หรือเหมาะสำหรับอาคารขนาดใหญ่ เช่น คอนโดมิเนียม อพาร์ทเมนต์ ทำให้ไม่ต้องติดตั้งเสาอากาศขนาดเล็กเต็มไปหมด

ระบบการส่งโทรทัศน์ทางสายเคเบิลเพื่อความบันเทิงที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันก็มีรูปแบบดังที่กล่าวมาแล้ว โดยการที่สถานีต้นทางเคเบิลติดตั้งเสาอากาศใหญ่เพื่อรับสัญญาณจากสถานีโทรทัศน์หรือจากสถานีส่งที่ส่งโดยสัญญาณผ่านดาวเทียมในอวกาศหรือสัญญาณไมโครเวฟทางภาคพื้นดิน เมื่อสถานีต้นทางเคเบิลรับสัญญาณมาแล้วจะทำการขยายสัญญาณเพื่อส่งไปตามสายเคเบิลใหญ่ซึ่งทำด้วยลวดทองแดงหรืออาจเป็นเส้นใยนำแสงก็ได้ โดยมีสายเคเบิลเล็กเชื่อมต่อเพื่อส่งสัญญาณต่อไปตามสถานที่ต่างๆ เช่น โรงเรียน มหาวิทยาลัย บ้านเรือน สถาบันทางธุรกิจ ตามปกติแล้วสายเคเบิลเล็กจะถูกฝังไว้ใต้ดินและฝังคู่กับสายโทรศัพท์ด้วย

ระบบวิทยุโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม (Television VIA Satellite)

การใช้ดาวเทียมเป็นอุปกรณ์ในการถ่ายทอดสัญญาณวิทยุโทรทัศน์ อาจทำได้ 3 รูปแบบใหญ่ๆ คือ

1. ระบบแรกการยิงสัญญาณจากสถานีวิทยุโทรทัศน์บนภาคพื้นดิน ขึ้นไปสู่ดาวเทียม และดาวเทียมจะทวนสัญญาณมาสู่สถานีรับสัญญาณภาคพื้นดิน และสถานีนี้จะออกอากาศในระบบที่ปกติแก่ชุมชนในพื้นที่อีกทอดหนึ่ง ทำให้พื้นที่เป้าหมายกว้างขวางขึ้นตามปริมาณของสถานีรับ

สัญญาณจากดาวเทียมอย่างเช่น การเผยแพร่ภาพได้ทั่วประเทศของสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3 ช่อง 5 ช่อง 7 ช่อง 9 ช่อง NBT และช่อง Thai PBS ในปัจจุบัน

2. ระบบที่สอง คล้ายๆ กับระบบแรก เพียงแต่จากสถานีรับสัญญาณดาวเทียมก็จะส่งต่อไปยังบ้านเรือนต่างๆ โดยผ่านทางสายเคเบิลในลักษณะของเคเบิลทีวี

3. ระบบที่สามและล่าสุดเป็นการพัฒนาระบบวิทยุโทรทัศน์ผ่านดาวเทียม โดยให้บ้านเรือนต่างๆ รับสัญญาณโดยตรงได้จากดาวเทียม โดยไม่ต้องผ่านสถานีรับสัญญาณดาวเทียมโดยบ้านเรือนที่ประสงค์จะรับ จะต้องติดตั้งจานสายอากาศขนาด 1 เมตร และมีดัดแปลงสัญญาณลงให้อยู่ในย่านความถี่ที่วิทยุโทรทัศน์จะรับคลื่นได้ (กิดานันท์ มะลิทอง, 2540 : 191)

คุณลักษณะของโทรทัศน์

1. วิทยุโทรทัศน์คุณลักษณะเท่ากับการรวมเอาสื่อมวลชนทั้งสามประเภทเข้าด้วยกัน คือ ทั้งภาพยนตร์ วิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ ดังนั้นทุกครั้งที่ออกอากาศจึงได้รับความนิยมมากกว่าสื่อมวลชนอย่างอื่นมาสู่ผู้ฟังถึงบ้าน ไม่ต้องไปที่โรงภาพยนตร์โดยเหตุนี้ผู้ปกครองจึงมีโอกาสได้ดูร่วมกับเด็กมากกว่าการดูภาพยนตร์ตามโรง ฉะนั้นจึงมีโอกาสอธิบายและชี้แจงแก่เด็กสามารถควบคุมการดูของเด็กได้

2. โทรทัศน์เป็นสื่อที่ดึงดูดความสนใจได้ยิ่งกว่าวิทยุ เพราะมีทั้งภาพและเสียง ยิ่งเป็นโทรทัศน์สีก็ยิ่งทวีแรงจูงใจมากขึ้น

3. โทรทัศน์สามารถเสนอรายการบางรายการได้ดีกว่าวิทยุกระจายเสียง ซึ่งวิทยุกระจายเสียงอาจทำไม่ได้ เช่น รายการสารคดีท่องเที่ยว เป็นต้น

4. โทรทัศน์สามารถทำให้ผู้ชมมีมโนภาพ (Concept) ได้ถูกต้องกว่าวิทยุ เช่น เมื่อกล่าวถึงสิ่งที่คุณชมบางคนไม่เคยพบเห็น แต่มีภาพให้ดูทำให้ผู้ชมเข้าใจในสิ่งนั้นและเกิดมโนภาพได้ถูกต้อง

5. ผู้ชมสามารถรับชมข่าวสารเรื่องราวจากโทรทัศน์ได้ดีกว่าวิทยุ เพราะคนเราสามารถรับจากการฟังได้ 11% และจากการเห็นได้ 83% ผู้ชมโทรทัศน์สามารถรับทั้งการฟังและการได้เห็นภาพ

รูปแบบรายการวิทยุโทรทัศน์

รายการของสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่ปรากฏ โดยทั่วไปก็จะอยู่ภายในขอบเขตของรายการประเภทต่างๆ 4 ประเภทหลักดังต่อไปนี้ (ปมข สுகสาร, 2539 : 98 - 99)

1. ประเภทข่าวสาร รายการประเภทข่าวสาร เป็นรายการที่มีความหมายครอบคลุมกว้างขวางจากรายการข่าวรวมถึงสารคดี สารคดีเชิงข่าว สรุปรข่าว วิเคราะห์ข่าว วิจัยข่าว ซึ่งโดยปกติเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน หรือต่อเนื่องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน ไปจนถึงการคาดเหตุการณ์ในอนาคต เหตุการณ์เหล่านั้นจะเกี่ยวข้องกับสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนชีวิตประจำวันของประชาชน และเป็นสิ่งที่ประชาชนให้ความสนใจ

2. ประเภทความรู้ รายการประเภทความรู้ มีความหมายกว้างขวางมากเช่นเดียวกัน นับตั้งแต่รายการที่ออกแบบสร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อการเรียนการสอนในหลักสูตรการศึกษาโดยตรง รายการวิชาการที่เป็นการบริการทางวิชาความรู้ต่างๆ ไปแก่ประชาชน รายการสารคดีเกี่ยวกับ ศิลปวัฒนธรรม และบันเทิง รายการทางศาสนา รายการชีวิตสัตว์ สารคดีท่องเที่ยว รายการสนทนาทางวิชาการเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง หรือแม้แต่รายการข่าว และรายการประเภทข่าวเอง ในบางประเทศจัดเข้าอยู่ในประเภทของรายการประเภทความรู้ โดยสรุปแล้วแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ รายการประเภทความรู้ที่เป็นการศึกษาโดยตรง และรายการประเภทความรู้ทั่วไปๆ

3. ประเภทบันเทิง รายการประเภทบันเทิง รายการประเภทนี้เป็นรายการที่ชมแล้วสนุกสนาน เพลิดเพลิน ตื่นเต้น ผ่อนคลายอารมณ์ มีตั้งแต่รายคนตรี กีฬา ภาพยนตร์ ละคร แข่งขันตอบปัญหา ชิงโชค และเกมส์โชว์ ตลอดจนรายการปกิณกะบันเทิง และรายการประเภทยุติสารบันเทิง

4. ประเภทโฆษณาและบริการธุรกิจ รายการประเภทโฆษณาและบริการธุรกิจ รายการประเภทนี้สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้เพื่อการโฆษณา และประชาสัมพันธ์เป็นการบริการทางธุรกิจที่สื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจได้ เพราะมีความสมบูรณ์ของข้อความ ทางประเทศไทยถือและตีความว่า การโฆษณาทางวิทยุโทรทัศน์ ที่เรียกว่า สปอตวิทยุโทรทัศน์ที่มีความยาวตั้งแต่หนึ่ง เพราะการโฆษณาเหล่านั้นสามารถสื่อความหมายได้ แม้เวลาจะไม่เกิน 60 วินาทีก็ตาม รายการประเภทโฆษณาและบริการนี้รวมถึงรายการที่ออกแบบสร้างขึ้นเพื่อการโฆษณาและประชาสัมพันธ์โดยตรงที่มีความยาวตั้งแต่ 1 นาทีขึ้นไปอีกด้วย

รายการข่าว

รายการข่าวมีรูปแบบการจัดรายการหลายรูปแบบ สมคิด ธีรศิลป์ (2540 : 76) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

1. ข่าวทั่วไป
2. ข่าวภายในประเทศ
3. ข่าวต่างประเทศ
4. ข่าวกีฬา
5. สารคดีเชิงข่าว
6. การถ่ายทอดรายการพิเศษ

ชนิดของข่าว ซึ่งถูกนำมาเสนอข่าวในสื่อมวลชนต่างๆทั้งทางหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์เกี่ยวข้องกับเรื่องต่างๆมากมาย เพื่อตอบสนองความต้องการด้านข่าวสารเพราะผู้รับสารมีความแตกต่างกันในด้านประชากร ปรมะ ศตะเวทิน (2538 : 58) ได้จำแนกออกเป็นชนิดต่างๆดังนี้

1. ข่าวอาชญากรรม ได้แก่ ข่าวเกี่ยวกับฆาตกรรม การปล้นจี้ การทำร้ายร่างกาย การค้ายาเสพติด การลักพาตัวเพื่อเรียกค่าไถ่ และการกระทำต่างๆที่ผิดกฎหมายอาญา
2. ข่าวการเมือง ได้แก่ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับการเมือง และการปกครอง ความคิดเห็นทางการเมืองของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การประชุม การประท้วง และการจลาจล อันเนื่องมาจากการเมือง
3. ข่าวความหายนะ ได้แก่ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ และความสูญเสียทั้งหลายอันเนื่องมาจากอุบัติเหตุ ภัยธรรมชาติ เช่น ไฟไหม้ ติ๊กถล่ม แผ่นดินไหว เครื่องบินตก เรือล่ม ฯลฯ
4. ข่าวต่างประเทศ ได้แก่ ข่าวซึ่งเกิดในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ อาชญากรรม ความหายนะ และความขัดแย้งทางการเมือง
5. ข่าวเศรษฐกิจ ได้แก่ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับการค้า ธุรกิจ อุตสาหกรรม ราคาสินค้า ภาวะเงินเฟ้อ อัตราดอกเบี้ย การเงิน การธนาคาร การตลาด อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ การลงทุน

6. ข่าวสังคม เป็นรายงานข่าวคราวความเคลื่อนไหวของบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม
7. ข่าวสตรี เป็นข่าวที่มุ่งเสนอเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสตรีโดยเฉพาะทั้งในเรื่องอุดมการณ์สังคม ตลอดจนความบันเทิง เช่น สิทธิสตรี บทบาทหน้าที่ของสตรีการกดขี่ทางเพศ
8. ข่าวบันเทิง เป็นข่าวเกี่ยวกับดารา นักร้อง เพลง และศิลปะการแสดง เพื่อสร้างความจรรโลงใจให้กับมวลชน
9. ข่าวการศึกษา เป็นการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการศึกษาทั้งในดานการดำเนินงาน และกิจกรรมการศึกษา ประกาศ กฎเกณฑ์
10. ข่าววิทยาศาสตร์ เป็นข่าวเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การวิจัย การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ตลอดจนข่าวด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี
11. ข่าวเกษตรกรรม เป็นข่าวที่มุ่งให้ข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลง ตลอดจนความก้าวหน้าในการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ ทำไร ทำสวน ทำนา
12. ข่าวสาธารณสุข เป็นข่าวความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ทำให้ประชาชนมีข่าวสารที่ทันสมัยเกี่ยวกับการรักษา และป้องกันโรคภัยต่างๆ
13. ข่าวกีฬา ได้แก่ ข่าวที่เกี่ยวข้องกับผลการแข่งขัน กำหนดการแข่งขัน ข่าวความเคลื่อนไหวของบุคคลในวงการกีฬา

ในส่วนของอรนุช เลิศจรยรักษ์ (2531 : 9 อ้างถึงในวชิรา จิระวานิชกุล, 2550 : 18) ได้กล่าวถึงรายการข่าวประเภทต่างๆดังนี้

1. รายการเบื้องหลังข่าว (News Background) เป็นรายการที่เสนอข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากข่าว ให้รายละเอียดของเหตุการณ์ที่เป็นข่าว โดยที่ผู้จัดไม่สอดแทรกข้อคิดเห็นของตนลงไป ในรายการ รายการนี้มุ่งให้ผู้ชมเกิดความคิดขึ้นเอง โดยอาศัยข้อเท็จจริงที่จัดเสนอ เช่นเดียวกับรายการเจาะข่าว (News-In-Depth Program) เป็นการนำเอาปัญหาสำคัญของเหตุการณ์ปัจจุบันซึ่งเป็นข่าวมาอธิบายแจกแจงรายละเอียดข้อเท็จจริงที่แอบแฝงให้กระจ่าง
2. รายการวิจารณ์ข่าว (News Commentary Program) เป็นการนำเสนอภูมิหลังของข่าวสาร เหตุการณ์ และเสนอข้อคิดเห็นเพื่อช่วยให้ผู้ชมสามารถตีความหมายในส่วนสำคัญของข่าวได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ ผู้วิจารณ์ข่าวจะต้องพยายามโน้มน้าวให้ผู้ชมเกิดความคิดเห็นคล้ายตามผู้วิจารณ์ด้วย

3. รายการวิเคราะห์ (News Analysis) เป็นรายการซึ่งบรรยายรายละเอียดถึงภูมิหลังของเหตุการณ์ที่เป็นข่าว พร้อมกับอธิบายแสดงถึงเรื่องอันซับซ้อน สาเหตุซึ่งทำให้ปัญหาต่างขยายตัว โดยแจ่มแจ้งอย่างละเอียดถี่ถ้วน แสดงข้อคิดเห็นของตนเอง หรืออ้างถึงผู้เชี่ยวชาญก็ได้ และทำนายเหตุการณ์ หรือพิจารณาความเป็นไปได้ว่าเหตุการณ์นั้นจะคลี่คลาย หรือผันแปรไป

4. รายการเสนอบันเทิงเรื่องราวหรือสารคดีเชิงข่าว (Documentary News) เป็นรายการที่เสนอบันเทิงเรื่องราวรายละเอียดเหตุการณ์สำคัญ เหตุการณ์ที่เป็นข่าว ปัญหาทางเศรษฐกิจสังคมและการเมือง รายการนี้ให้การศึกษาและเรื่องราวข้อเท็จจริงแก่ผู้ชมในขณะเดียวกันก็มุ่งให้ความบันเทิงแก่ผู้ชมด้วยกัน

นอกจากนี้รายการข่าวกีฬาทางโทรทัศน์ในปัจจุบันจัดอยู่ในแบบวิถีลูกผสม หรือสารบันเทิง เป็นการพบกันครึ่งทางระหว่างเนื้อหาที่เป็นข่าวสารแต่นำเสนอเป็นแบบบันเทิง เช่น มิคารา หรือซูเปอร์สตาร์ประจำกีฬาประเภทต่างๆมี action กระตุ้นความสนใจของผู้ชม มีลักษณะทันเวลา คือ การรายงานข่าวล่าสุดถึงผลคะแนนรวมครั้งสุดท้ายมีลักษณะเป็นละคร การวิพากษ์วิจารณ์กีฬาฟุตบอลมีความเป็นข่าว และละครผสมอยู่ได้แก่ การให้รายละเอียด ลักษณะความเป็นละคร และอารมณ์ขัน มีเหตุการณ์สำคัญโดยจะเลือกกีฬาที่อยู่ระดับสำคัญมาเสนอในข่าวโทรทัศน์ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541 : 16 -18)

รายการเพื่อการศึกษา

รูปแบบของการจัด และการผลิตรายการวิทยุโทรทัศน์การศึกษามีอยู่หลายรูปแบบคือ

1. การบรรยาย (Lecture) เป็นการบรรยายคนเดียว อาจทำได้ทั้งรายการวิทยุโทรทัศน์ในสถาบันการศึกษา และนอกสถานบันการศึกษา แต่สำหรับในการบรรยายแบบนี้ไม่นิยมใช้กับวิทยุโทรทัศน์นอกสถาบันนัก เพราะเป็นรายการที่ไม่ชวนให้ผู้ชมได้ติดตามเท่าที่ควรเพราะการออกรายการแบบนี้ทำให้เกิดปัญหาแก่ผู้ชมได้ เป็นการจ้ดรายการที่เป็นสื่อการเรียนการสอนทางเดียวที่ขาดดุลย์ทางการสื่อสารมาก ผู้ออกรายการอาจหาวิธีทำให้ เช่น ภาพยนตร์ สไลด์ หรือผลิตภัณฑ์อื่นๆ เป็นต้น

2. แบบสนทนา (Interview) ซึ่งเป็นลักษณะของรายการที่สร้างผู้ติดตามปัญหาต่างๆแทนผู้ชมทางหน้าเครื่องรับ อาจจัดในรูปของผู้ร่วมสนทนา วิทยากร พิธีกร คือ เอ้าวิทยากร ผู้บรรยาย

หรือผู้ให้ความรู้เป็นหลัก แล้วพิธีกรก็ทำหน้าที่แทนผู้ชมถามปัญหาหรือดำเนินรายการแทนผู้ชม ซึ่งคล้ายกับว่าผู้ชมมีส่วนร่วมรายการด้วย

3. รายการแบบสาธิต เป็นลักษณะรูปแบบที่มีการแสดง ทดลอง หรือทำให้ดู ผู้ร่วมรายการ อาจมี 1 คน 2 คน หรือหลายคนก็ได้ สุดแต่ต้องการสาธิตอะไร และสาธิตอย่างไร เช่น การสาธิต เกี่ยวกับการบริหารกาย การสาธิตอุปกรณ์ทางวิทยาศาสตร์ การสาธิตเกี่ยวกับจิตวิทยา เป็นต้น

4. รายการแบบจำลอง อาจจัดเป็นแบบจำลองจากของจริงทั้งรูปแบบรายการฉาก หรือผู้แสดงก็อาจทำได้ การจำลองแบบอาจทำให้ผู้ชมชมรายการได้ เช่นเดียวกับการแสดงจริง เช่น การจัดหุ่นกระบอก หุ่นมือ

5. การแสดงละคร หรือการละเล่น รายการทั้งวิทยุโทรทัศน์การศึกษานอก และในสถาบัน ควบการศึกษา อาจทำเป็นเรื่องราวมีตัวแสดงเป็น เช่นเดียวกับการแสดงทางวิทยุโทรทัศน์บันเทิง โดยทั่วไป แต่ในเรื่องให้ความรู้มีสารประโยชน์ต่อผู้ชม และชอบติดตามไปในตัว โดยแทรกการเรียน การสอน หรือลักษณะการศึกษาที่ต้องการไว้ในบทละคร หรือการแสดงนั้นๆ (สมคิด ชีรศิลป์, 2540 : 142 - 143)

รายการสารคดี

สำหรับรายการสารคดีนั้น สมคิด ชีรศิลป์ (2540 : 157 -159) ได้แบ่งลักษณะเฉพาะอยู่ 2 แบบด้วยกัน ได้แก่

1. สารคดีเชิงประวัติ (Documentary) คือ เป็นเรื่องที่เกิดในอดีต อาจจัดเป็นลักษณะการ แสดง หรือละคร หรือเป็นเรื่องราวโดยจัดตัวแสดงขึ้นมาใหม่ และดำเนินรูปเรื่องใหม่โดยคงลักษณะ ความเป็นจริงของเรื่องเดิมไว้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายเป็นเอกสารแต่อยู่ในรูปเรื่องของการแสดงอาจทำ เป็นภาพยนตร์ เทปโทรทัศน์ ภาพสไลด์ หรือเป็นภาพยนตร์เทปโทรทัศน์ ภาพสไลด์ที่ทำไว้ในอดีต แล้วนำมาใช้ในปัจจุบัน ก็เป็นสารคดีเชิงประวัติทั้งนั้น เช่น ภาพยนตร์โทรทัศน์เรื่อง FBI บางตอน ภาพยนตร์เรื่องสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2, สมเด็จพระนเรศวรมหาราช, บางระจัน เป็นต้น

2. สารคดีทั่วไป (Feature) รายการสารคดีต้อง

2.1 เป็นเรื่องจริง หรืออ้างอิงจากเรื่องจริง

2.2 เสนอหัวข้อเรื่องอย่างละเอียดในทุกแง่มุม

การจัดรายการสารคดีนั้น เนื้อหาสาระของรายการสารคดีส่วนใหญ่เน้นความรู้หรือข่าวสาร มุ่งหวังให้ความรู้แก่ผู้ชมมากที่สุด แต่มิได้หมายความว่าต้องออกมาดูแล้วเกิดความยากลำบากที่ต้อง ขบคิดตีปัญหาไปทุกรายการ สารคดีที่ดีสามารถทำเรื่องหนักๆ ให้กลายเป็นเรื่องที่คุณแล้วเกิดความ เพลิดเพลินน่าติดตามได้ ลักษณะการจัดรายการสารคดีทางโทรทัศน์โดยทั่วไปอาจจัดได้ดังนี้ (ปมุข ศุภสาร, จันรรค์ อัญญามงคล และพิไลพรรณ ปุกหุด, 2539 : 207 -208)

1. รายการสารคดีตลอดรายการ คือ รายการโทรทัศน์ที่กำหนดไว้ในตารางออกอากาศว่า เป็นรายการสารคดี สารคดีนั้นอาจเป็นตอนเดียวจบ หรือหลายตอนจบก็ได้ แล้วแต่เรื่องราวนั้นๆ จะมีรายละเอียดมากน้อยเพียงใด เช่น รายการบุคคลดีเด่น รายการภูมิใจไทยทำรายการความรู้คือ ประทีป และรายการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง เป็นต้น

2. รายการสารคดีที่เป็นส่วนหนึ่งของรายการอื่น คือ รายการโทรทัศน์รูปแบบอื่นๆที่มีสาร คดีบรรจุอยู่เป็นส่วนหนึ่งของรายการ เช่น รายการนิยายสาร สุริยดาหวน รายการวิเคราะห์ข่าว พบ โลก จะเห็นได้ว่า ในรายการสุริยดาหวนมีรายการสารคดีสั้นๆมีเนื้อหาสาระเบาๆเหมาะสำหรับ ผู้ชมทั่วไปบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่ง โดยมีผู้ดำเนินรายการพูดเชื่อมโยงร้อยเข้าเป็นส่วนหนึ่งของ รายการในวันนั้นๆส่วนรายการพบโลก นอกจากผู้ดำเนินรายการจะวิเคราะห์ข่าวแล้ว บางครั้งยังมี รายการสารคดีข่าวสั้นๆประกอบอีกด้วยหรือรูปแบบอื่น เช่น รายการสัมภาษณ์ รายการสนทนา ก็ บรรจุรายการสารคดีไว้เป็นส่วนหนึ่งได้ โดยอาจใช้เป็นส่วนที่นำเข้าสู่รายการ ซึ่งประเด็นปัญหาเสริม การสนทนาหรือสัมภาษณ์ให้ชัดเจนขึ้น หรือใช้สรุปไว้ในช่วงท้ายของรายการ

3. รายการสารคดีเพื่อใช้ใน โอกาสพิเศษ เป็นรายการสารคดีทางโทรทัศน์ที่จัดทำขึ้นเนื่อง ในโอกาสพิเศษต่างๆเช่น วันสำคัญของเหตุการณ์ วันสำคัญของบุคคลสำคัญวันสถาปนาสถาบัน ต่างๆงานเทศกาลต่างๆ

รายการบันเทิง

การจัดรายการบันเทิง สามารถแบ่งการจัดรายการได้ 4 ประเภท ได้แก่

1. รายการเพลง การจัดรายการเพลงทางโทรทัศน์สามารถจำแนกตามประเภทของเพลงได้ ดังนี้

1.1 การจัดรายการตามประเภทเพลง ได้แก่ รายการดนตรีไทย รายการเพลงไทยสากล เพลงไทยลูกทุ่ง เพลงต่างประเทศ และรายการเพลงป๊อปปี้

1.1.1 รายการดนตรีไทยหรือเพลงไทย หมายถึง เพลงไทย เพลงพื้นเมืองหรือเพลงพื้นบ้าน

1.1.2 รายการเพลงไทยสากล หมายถึง เพลงไทยสากลอันเป็นผลมาจากการหยิบยืมวัฒนธรรมทางดนตรีมาจากตะวันตก

1.1.3 รายการเพลงไทยลูกทุ่ง เป็นเพลงที่สะท้อนสภาพของสังคม และวัฒนธรรมไทยปัจจุบัน ซึ่งเพลงลูกทุ่งเกิดขึ้นภายหลังเพลงไทย เพลงพื้นเมือง เพลงไทยสากล เพลงรำไทย และเพลงร่ำวง ดังนั้น ถือได้ว่าเพลงลูกทุ่งคือเพลงพื้นเมืองยุคใหม่

1.1.4 รายการเพลงต่างประเทศ แบ่งได้สองกลุ่ม คือ เพลงตามสมัยนิยมและเพลงคลาสสิก ซึ่งเพลงตามสมัยนิยมนั้นจะเสนอเพลงที่มีเนื้อร้องเป็นภาษาต่างประเทศและขับร้องโดยนักร้องไทย หรือนักร้องจากต่างประเทศที่มาแสดงในเมืองไทย หรือซื้อรายการเพลงจากต่างประเทศมาเสนอโดยตรง หรือนำมาตัดต่อใหม่ ส่วนเพลงคลาสสิกจะเสนอเป็นวงซิมโฟนีของไทย หรือต่างประเทศ หรือซื้อรายการจากต่างประเทศ

1.1.5 รายการป๊อปปี้ดนตรี เป็นการนำเสนอในรูปแบบนิตยสารเพลง หรือป๊อปปี้ดนตรี มีการเชื่อมโยงเพลงแต่ละเพลงให้มีความต่อเนื่องกันอย่างมีศิลปะ อาจตั้งแนว หรือแก่นของรายการไว้เชื่อมเพลงโดยผู้ดำเนินรายการ หรือเชื่อมด้วยภาพประกอบคำบรรยาย

1.2 การจัดรายการเพลงตามลักษณะของการนำเสนอ หรือวิธีการผลิตลักษณะการนำเสนอรายการเพลงมีการนำเสนอได้ดังนี้

1.2.1 นักร้องและวงดนตรี คือนำวงดนตรีมาบรรเลงในห้องส่งให้นักร้องได้ร้องเพลง แสดงความสามารถอย่างเต็มที่

1.2.2 เฉพาะนักร้อง เป็นการนำนักร้องมาร้องในห้องบันทึกรายการ โดยไม่มีวงดนตรีจริง ทำปากร้องตามเพลงที่เปิดจากเทปเสียง หรือแผ่นเสียงที่นักร้องได้อัดเทปหรืออัดแผ่นเสียงไว้แล้ว

1.2.3 รายการแสดงดนตรีสด หรือคอนเสิร์ต เป็นการแสดงของนักร้องนักดนตรีที่ได้บันทึก หรือถ่ายทอดสดจริงนำมาออกอากาศ บางครั้งอาจมีการแสดงประกอบเพลง หรือมีกิจกรรมให้ผู้ชมได้ร่วมเล่นด้วย

1.2.4 เพลงและภาพ หรือมิวสิกวิดีโอ เป็นการจัดรายการเพลงที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อโฆษณาเพลงให้ติดตลาด ซึ่งอาจมีพิธีกรคอยเชื่อมโยงเพลงแต่ละเพลงให้มีความต่อเนื่องกันก็ได้

1.2.5 รายการเพลงที่เป็นส่วนประกอบของรายการอื่น คือ รายการ รูปแบบอื่นที่สามารถบรรจุรายการเพลงไว้ได้ ได้แก่ รายการสารคดี นิยายสาร ปกิณกะบันเทิง และละคร (ป मुख สุกสาร และพิไลพรรณ ปุกหุด, 2539 : 242 -246)

2. รายการเกมโชว์ การจัดรายการเกมโชว์ทางโทรทัศน์สามารถจัดรายการได้เป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

2.1 รายการประเภทเกม เป็นกิจกรรม หรือการแข่งขันที่ใช้ทักษะของร่างกายกับสติปัญญา ใช้ทักษะทางกล้ามเนื้อ ความว่องไว การสังเกต ปฏิภาณ ไหวพริบ ความรู้รอบตัว ดังนั้น ผู้จัดรายการเกมโชว์ต้องหาเอกลักษณ์ของรายการ มีความหลากหลายในแง่ของกิจกรรม ผู้ร่วมรายการจากหลายอาชีพ และต้องจัดรางวัลให้เหมาะสมกับความสามารถของผู้เข้าแข่งขัน

2.2 รายการแข่งขันตอบปัญหาโดยตรง เป็นรายการที่ผู้เข้าแข่งขันมาตอบปัญหาทางความรู้ หรือเชี่ยวชาญตามประเภทของกลุ่มผู้เข้าแข่งขัน (ป मुख สุกสาร และพิไลพรรณ ปุกหุด, 2539 : 259 -262)

3. รายการละครและภาพยนตร์ การจัดรายการละคร และภาพยนตร์ สามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆดังนี้

3.1 ละคร และภาพยนตร์แนวอิงเรื่องจริง หรือประวัติศาสตร์

3.2 ละคร และภาพยนตร์แนวชีวิต เป็นเรื่องนวนิยายเกี่ยวกับชีวิตรักของหนุ่มสาว

3.3 ละคร และภาพยนตร์แนวตลก เรื่องที่นำมาจัดนั้นเป็นเรื่องตลกขบขัน เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างเพื่อนฝูง เรื่องภายในครอบครัว คนงานกับนายจ้าง

3.4 ละคร และภาพยนตร์แนวอาชญากรรมสืบสวนสอบสวน เนื้อหาของละคร และภาพยนตร์ประเภทนี้ค่อนข้างเป็นเรื่องหนัก และรุนแรง

3.5 ละคร และภาพยนตร์แนวลึกลับ อาจมีทั้งแนวไสยศาสตร์ และวิทยาศาสตร์อาจมีการฆาตกรรม และสืบสวนสอบสวนเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

3.6 ละคร และภาพยนตร์แนวผจญภัย

3.7 ละคร และภาพยนตร์แนวเพื่อฝันมหัศจรรย์

3.8 ละคร และภาพยนตร์แนวนิทานพื้นบ้าน และวรรณคดี มักเป็นเรื่องคติสอนใจในการครองชีวิต เปรียบเทียบให้เห็นถึงความดีความชั่ว (ปมขุ สุภสาร และพิไลพรรณ ปุกหุด, 2539 : 274 - 275)

รายการกีฬา

รายการกีฬา หมายถึง กิจกรรมทั้งหลายอันเกี่ยวกับเกมกีฬาทั้งก่อน หลังและระหว่างการแข่งขัน รายการแยกต่างหากเกี่ยวกับการสอนกีฬา ข่าวกีฬา และข้อมูลต่างๆ เช่น เรื่องการตกปลา การสอนกอล์ฟ (จันทน์ รังสิกุล, 2539 : 125)

รายการถ่ายทอดสด

รายการถ่ายทอดสด หมายถึง รายการวิทยุโทรทัศน์ที่ถ่ายทอดสดๆแล้วออกอากาศแพร่ภาพในทันที รายการสดนี้อาจแบ่งออกเป็น 2 แบบด้วยกัน คือ

1. รายการสดในสตูดิโอ หมายถึง รายการที่ผลิตในสถานีห้องสตูดิโอแล้วออกอากาศทันที เช่นรายการแสดงละคร การรำ การละเล่นต่างๆ เป็นต้น

2. รายการสดนอกสถานี คือรายการที่ออกไปถ่ายทำนอกสถานีแล้วส่งสัญญาณออกอากาศโดยมีวัตถุประสงค์ในการถ่ายทอดรายการไปครบถ้วน เช่น รายการถ่ายทอดสอกีฬา รายการถ่ายทอดงานพิธีต่างๆ เพื่อลดจำนวนผู้ชมไม่ให้เดินทางไป ณ สถานที่นั้นๆ (สมคิด ชีรศิลป์, 2540 : 156)